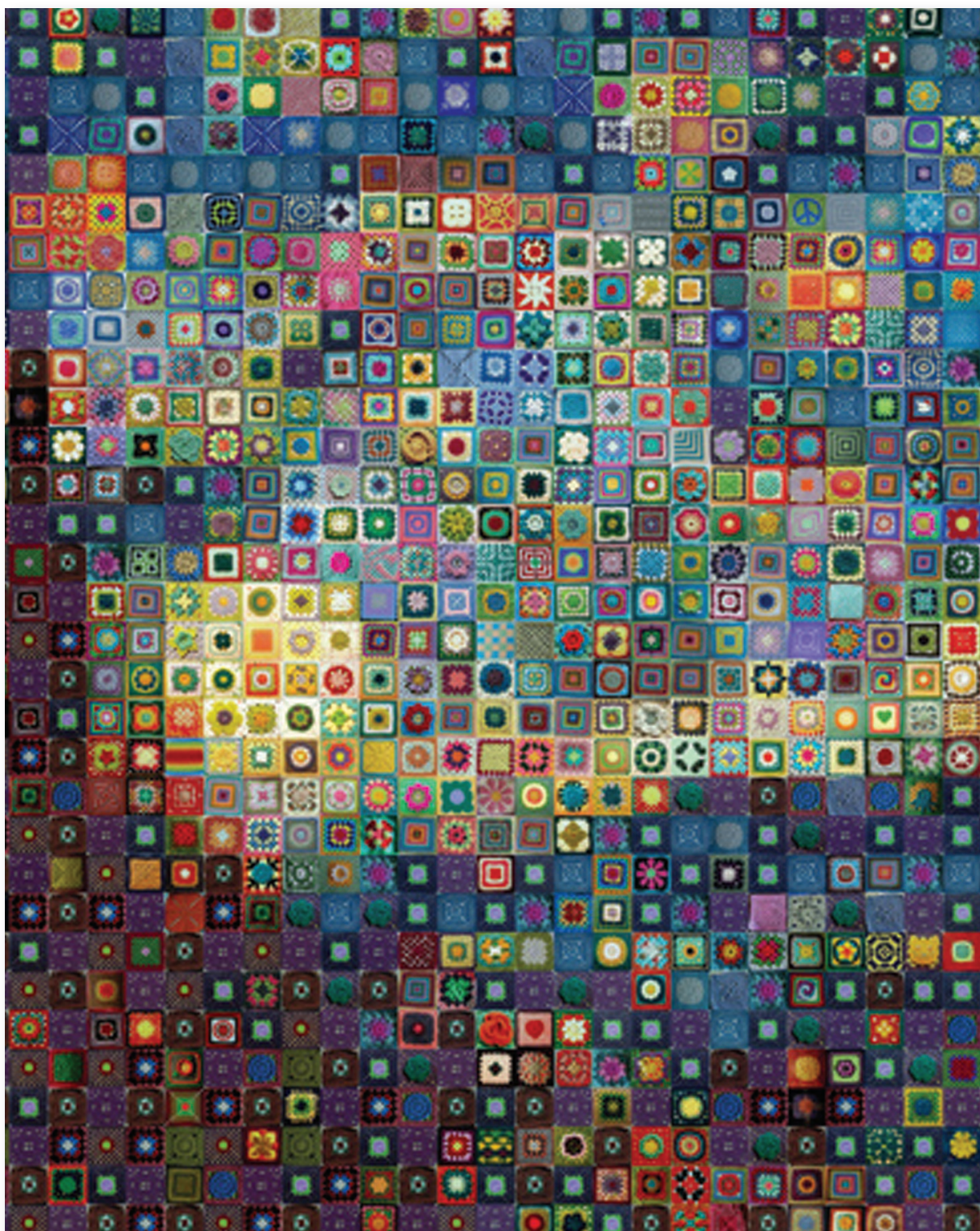

METAFORUM

NORSK FORENING FOR FAMILIETERAPI

Vel møtt til en ny høst!

M E T A F O R U M

NORSK MAGASIN FOR FAMILIETERAPI

Medlemsblad for Norsk forening for familierapi NFFT.

Utgis normalt fire ganger pr. år (januar, april, august, november) med deadline den 1. måneden før planlagt utgivelse (for augustnr.: 1. juni). Opplag 1300 .

REDAKSJON:

Kari Yvonne Kjøllås DDPS, Poliklinikken (PUT), Drammen sykehus,
Klinikk for psykiatri og rus, Vestre Viken HF
Haugesgt. 89 A, 3019 Drammen. Tlf: 32 861700 / 90097996
Mail: kariyk@online.no

Pål Abrahamsen Seilduksinstituttet AS, Markveien 23, 0554 Oslo
Tlf: 952 22 604 Mail: paabraha@online.no

Hilde Ingebrigtsen Tlf: 950 67 545 Mail: hildeingebrigtsen@yahoo.no

Faste skribenter:

Suzanne Børretzen : suzanneborretzen@yahoo.com
Marie Theisen : marietheisen@outlook.com

NFFT: NORSK FORENING FOR FAMILIETERAPI

Smedgata 49, Tøyen, 0651 Oslo (merk post: NFFT / Metaforum).

STYRET I NFFT:

Pelle Slagsvold Leder .

Søndre Oslo DPS Post 3. Holmlia sentervei 10 b. 1255 Oslo
tlf :22765541 Mobil: 91712933 fax 22765542
Mail: UXSLPE@ous-hf.no / pelle.slagsvold@nfft.no

Siv Merethe Myhra (nestleder)

Diakonhjemmets høgskole Postboks 184 Vinderen, 0319 Oslo
Tlf. 22 45 19 71 / 99 27 66 18 Mail: siv.myhra@nfft.no

Jannicke Walther Tindberg: (styremedlem)

Familievernkont. Enerhaugen, Smedgata 49, 0651 Oslo,
Tlf.: 915 57 508 Mail: jannicke.walther.tindberg@nfft.no

Kristin H Dahl. (Styremedlem)

Familiekliv, Barne- og ungdomspsyk. seksjon, Sykehuset Telemark HF.
Ulefossveien 55, 3710 Skien.
Tlf: 40291243 Mail: kristin.helene.dahl@gmail.com / kristin.dahl@nfft.no

Kristin S Breda (Styremedlem)

Bærum BUP, BUPA, Vestre Viken HF, Sykehusvn.34, Bærum gamle sykehus
Mobiltlf. 469 36 842 Mail: kristinbreda@me.com / kristin.breda@nfft.no

Terje Reinholt Johansen (Varamedlem)

Familievernkontoret Søndre Vestfold, Søebregsgt. 4. 3211 Sandefjord.
Tlf. 33482250 / 46478498 Mail: terje.reinholt.johansen@nfft.no

Henriette C. Alsing (varamedlem)

Ambulant Familieenhet (AFE) Bjerketun, BUPA, Vestre Viken
HF. Tlf. 905164 63 Mail: henriette.alsing@nfft.no

Halvor de Flon (varamedlem)

Åsebråten Barne- og ungdomspsyk. klinikk, Åsebråtteveien 27.1605 Fredrikstad
. Tlf: 95179924 Mail: halvor.deflon@nfft.no / deflon_2000@yahoo.no

SEKRETARIAT:

Allan Etrup Hansen (Daglig leder / regnskapsansvarlig)

Homansbyen familievernkontor, Oscarsgt.20, 0258 Oslo
Tlf: 977 24 2 68 Mail: allan.etrup.hansen@nfft.no

Arne Kallekleiv (Medlemsansvarlig)

Familievernkontoret Øvre Romerike, postboks 202, 2051 Jessheim.
Tlf. 950 72 404 Mail: arne.kallekleiv@nfft.no

Medlemskap i NFFT

kr. 800,- pr år.

Inkludert i prisen er

4 nummer av tidsskriftet

FOKUS PÅ FAMILIEN

&

4 nr. av medlemsbladet **Metaforum**

samt rabatter på foreningens
og andre arrangementer.

Bankkonto: 7874 05 96348

ANNONSER TIL METAFORUM

Vi tar gjerne imot annonser om det
som skjer innen feltet,
som kurs, seminarer, ledige
stillinger, bokannonser, viktige
begivenheter med mer.

Prisen er:

¼ side kr. 1.500,-

½ side kr. 2.500,-

1/1 side kr. 4.500,-.

Annonse kun på web

Kr. 2.000,-

Annonser for kurs med rabatt for
NFFTs medlemmer er gratis.

Send teksten på e-post til kariyk@online.no

Frister og adresser står øverst på
denne siden.

Bladet Metaforum styres etter
fagpressens redaktørplakt.

Forside:

Part of the "Granny Squares" series.
Digital Image 2013 WBK

Velkommen tilbake til hverdagen etter en sommer med både varme- og uværsrekorder de fleste steder i landet. Sommeren besto også av andre rekorder, ølprisene steg til værs og solparasollene var utsolgt midt i fellesferien. Mange søkte ly i skyggen av trærne på soldagene og holdt seg langt unna de samme vekstene når lyn og torden herjet som verst. Vi tillot oss å nyte dagene og de gode badetemperaturene uten å skjele for mye til mulige miljømessige årsaker og andre mørkere baktepper - for en stund.

Vi skal heller ikke bruke tid på andre mørke skygger ute i verden - og trusler her hjemme – her i redaksjonenes røst. Det får dere nok av fra andre hold, men vi tar lidelsene, frykten og utryggheten innover oss og med oss inn i hverdagen. Ingen nevnt – ingen glemt. I systemisk ånd vil vi gjerne fortsette å tro på dialogens kraft, men det holder hardt å holde fast på den ideen for tiden. Likevel, det finnes jo ingen annen løsning. Gjør det vel?

Ellers er det mye vi gjerne vil nevne av mer nærliggende og fredelige anliggender. Dialog er forresten hovedinnholdet på Årskonferansen på Vettre i år. *Dialogens muligheter - 30 år for reflekterende team.* (Se annonse bak i bladet). Men før Vettre har vi Førjulsseminaret i Gamle Logen. Programmet er klappet og klart, så deler av sommeren har igjen gått med til å planlegge ”julen” for deler av redaksjonen og NFFT-styret. Vi har tatt utgangspunkt i den faglige og praktiske hverdagen denne gangen. Tittelen i år er ”BACK TO BASIC” - Par- og familieterapi i praksis. Invitasjonen finner du vedlagt dette nummeret. Vi følte at vi i flere år har løftet oss såpass mye utover den terapeutiske hverdagen at vi ønsket å rette fokus på hva vi faktisk driver med denne gangen.

Før jul kan vi møtes på systemiske kafeer. Det er bl.a. en i Oslo med Paolo Bertrando (av de vi vet om). Følg med på www.nfft.no og gi oss gjerne informasjon om andre lokale hendelser. Som kjent kommer annonsering av relevante arrangementer med minimum 10 % rabatt til medlemmene i NFFT gratis både i bladet og web.

Det er jo *for og på grunn av* medlemmene at NFFT og Metaforum finnes.

Til orientering vil vi også nevne at det før sommeren ble fattet et styrevedtak om at Metaforum skal styre etter fagpressens redaktørplakat. Det vil i hovedsak si ivaretagelse av ytringsfriheten. Fagpressens redaktørplakat har samme innhold som dagspressens redaktørplakat. (Gjengis i sin helhet bak i bladet). Metaforum er forøvrig et verdi og livssynsnøytralt organ. Demokratiske prinsipper i praksis. En profil vi kjenner oss komfortable med.

Vi er så fornøyde med tilgangen på stoff til bladet, Innholdet denne gangen er preget av små og store hendelser i løpet av vårhalvåret, men vi mottar gjerne ennå flere reportasjer fra lokale arrangementer og hendelser, prosjekter og publikasjoner, og gjerne synspunkter og innlegg til debatt. Vi har fått et debattinnlegg om familievernnet denne gangen, som også er lagt ut på NFFTs facebooksider. Gå gjerne inn og kommenter der eller send innlegg til oss. Dialogens kraft og muligheter – som sagt.

Hilde

Pål

Kari Yvonne
Ansvarlig redaktør

Vel møtt til en ny høst og nye møter

fra oss i redaksjonen.

Pelle Slagsvold
Leder for NFFT

STYRESIDEN

ORD FRA LEDER:

Kjære medlemmer og andre lesere!

Når dette skrives er sommeren på hell, de fleste som er i arbeid er tilbake på jobben. Studenter og skoleelever skal snart i gang med neste studieår. I skrivende stund er det fortsatt nydelig sommer, noe de aller fleste nordmenn har kunnet nyte godt av dette året, selv om kalenderen taler for at det snart er slutt. At vi kan nyte godværet er viktig for å lade batteriene for en ny - og kanskje streng - vinter.

I sommer har vi lagt merke til mange reportasjer i aviser og blader om hvilke særskilte utfordringer familiemedlemmer settes på i ferietiden. Vi tilbringer mange flere timer (uten jobb å gå til) med partner og barn og stebarn, barns partnere, svigerforeldre osv - på mye mindre plass. Jeg har hørt sagt at de som planlegger en lengre båttur bør trene på piknik under stuebordet. I år fikk jeg for første gang oppleve en ukes seiltur med partner og fire andre. Jeg stortrivdes, men kan se de utfordringer trangboddheten fort kan føre til.

Før ferien la styret planer for årets "Logen" i desember og neste generalforsamling og konferanse "Vetre" i februar. I Logen skal vi tas med på parterapi ved Grete Lilledalen og familiebehandling - ambulant virksomhet - fra BUP feltet, representert ved to forskjellige team fra Vestre Viken HF. Neste års Vetre er viet "30 års jubileum for reflekterende team". Vår norske Tom Andersen har inspirert familieterapeuter i inn og utland med den metoden han og medarbeidere utviklet i Tromsø. I den sammenheng har vi invitert en brite og flere norske terapeuter for å belyse metoden og hvilken betydning denne har for deres kliniske arbeid i dag. (Se første annonsering bak i bladet.)

I slutten av juni ble det avholdt en viktig kongress i regi av "Taos Institute" i Drammen kalt "Beyond the Therapeutic State" hvor vårt styre var representert. Litt usikker på oversettelsen, men jeg tror de mener "forbi det tradisjonelle terapeut-pasient oppsettet", og i stedet fokusere på en samarbeidende helende prosess hvor begge parter kunnskap og erfaring blir likeverdig vektlagt. Lokale pådrivere var ansatte ved Høgskolen i Buskerud og tillitsvalgte i brukerorganisasjoner lokalt. Ca 200 deltakere fra 24 land var samlet. Det var fagfolk og folk med brukererfaring i skjønn forening, og det var norske innlegg av behandlere og brukere. Det ble lagt vekt på brukermedvirkning og det ble også gitt eksempler på overdreven og feil bruk av tvang. Vi fikk også eksempler på overdreven tro på medisiner istedenfor samtalsens helende kraft. Det ble framsatt kraftig kritikk av den farmasøytiske industriens makt. Jeg leste nettopp i en avis at en ny hepatitt medisin koster 70 kroner pillen i Egypt, mens den koster 6500 kroner i USA grunnet industriens manglende regulering. Inntjeningen til disse firmaene er ledende innen finans.

Ut fra min tretti års erfaring fra norsk psykiatri erkjenner jeg feltets overdrevne tro på og for høy bruk av medisiner. Likevel anser jeg både antipsykotika og antidepressiva som nødvendige supplement og hjelpemidler i vårt terapeutiske arbeid. Jeg håper og tror denne industrien er holdt noe mer i sjakk her hjemme. At vi må lytte mer til brukernes stemme i utformingen av behandlingen ble sagt tydelig og her har vi fortsatt en vei å gå.

Innen dette leses har også den 10. nordiske kongress i familieterapi blitt avholdt i Turku, Finland. Tittelen er Nordisk Familieterapi og Fremtiden. Styret i NFFT vil være representert med to styremedlemmer, og det vil være flere norske innlegg både i plenum, paralleller og workshops. Vi vil komme tilbake med mer fra dette arrangementet.

Å gjøre foreningen mer synlig i den offentlige debatt er noe vi ønsker. Styret er blitt utfordret av psykologforeningens fagblad om å skrive noe om familieterapiens plass i psykisk helsevern. Dette er vi i gang med. Sannsynligvis er dette ønsket etter at familiepsykologi var nær ved å utgå som spesialitet for psykologer sist vinter. Heldigvis ble spesialiteten reddet av noen snarrådige medlemmer av vår forening og deres støttespillere.

Til slutt vil jeg ønske våre medlemmer en riktig fin høst og lykke til med arbeidet! På gjensyn!

Pelle

Systemisk kafé med Laura Fruggeri

på Kulturhuset "Boksen".
Youngstorget) i Oslo.

NFFTs leder Pelle Slagsvold ønsket velkommen til ca 20 besøkende som hadde valgt å trekke inn i det flotte vårværet. Han introduserte kveldens gjest, Laura Fruggeri, sosialpsykolog, professor og familieterapeut ved universitetet i Parma, som denne uken var på R. BUP og underviste om forskning og klinikk.

Ref. Kristin S. Breda

Ottar Ness intervjuet Fruggeri:

- *Hvem er du, Laura og hvordan kom du inn i familieterapi?*

Det startet for mange år siden, med psykologiske og mentale prosesser. Ledet av Gianfranco Cecchin og Luigi Boscolo, om den terapeutiske nødvendighet av å stenge de psykiatriske hospitalene. Dette var i begynnelsen av 70-årene. En bevegelse som ledet til en lov som stengte alle de psykiatriske sykehusene i Italia. Psykiatriske pasienter ble fra da behandlet i kommunene. Ut fra dette ble jeg interessert i familieterapi. Jeg ble opptatt av det ut ifra et interpersonlig perspektiv. Jeg inviterte Mara Selvini-Palazolli, Luigi Boscolo, Guiliana Prata, m.fl. og ble "forelsket" i dem. Jeg spurte om de var interessert i å trene meg og kollegaene, og de sa ja. Vi fikk sitte bak speilet og se dem jobbe.

- *Hva ble du forelsket i?*

I det å holde sammen det sosiale, konteksten og det individuelle.

Å forstå og skape mening som ikke ga skyld. Det hele var veldig strategisk orientert i den tiden, det handlet om paradokser og motparadokser. Men Boscolo og de andre var ikke bare strategiske, de var sensible. Det lot personene fokusere på relasjon og kontekst, ikke på teknikker. Og det å jobbe i kommunene. Oppmerksomheten på det relasjonelle var stor.

- *Så du tok erfaringene fra dette til egen praksis?*

Jeg ble bevisst at hva som virker i én kontekst – ikke virker i en annen. Tok med meg at det er viktig med en systemisk tilnærming.

- *Har du en historie å fortelle?*

Vi utviklet en teori om hvordan bruke de "non- therapeutic interventions in a therapeutic way". Blant annet hensynet til faktorer som økonomi, medisiner og jobb.

Vi arbeidet for eksempel med en deprimert kvinne. Vi ønsket å ha en parterapi med henne og mannen. Vi trodde på det og at det var det rette terapeutiske valget. Men hun meldte at mannen ikke ville komme. Tilslutt kom mannen og sa at de måtte la hans kone være, og at han ikke ville delta i slike samtaler.

Laura Fruggeri er professor i sosialpsykologi og familiepsykologi ved Psykologisk institutt – Universitetet i Parma. Hun er leder for instituttet og for PhD-programmet i psykologi. Hun er seniorfakultetsmedlem ved Bologna familieterapisenter, som er tilknyttet Milanosenteret som ble grunnlagt av Luigi Boscolo og Gianfranco Cecchin.

Kvinnen ble mer og mer syk. Suicidal. De måtte intervensere og gi henne medisin. Lurte på hva de skulle gjøre nå, så de ble enige om å ringe mannen. De ba han komme og snakke med konen om hvor viktig det er å ta medisin. Han viste seg å være veldig omsorgsfull.

Utfordringen er ikke bare å tilby hva som er terapi, men å bruke muligheten til å vise personene hva de kan gjøre med sine ressurser. Systemisk tilnærming er viktig.

Familieterapi er mye teknikk, systemisk terapi og tilnærming er en måte å tenke på.

- *Du har arbeidet med og snakker om mennesker jeg bare har lest om.
Hvordan var det?*

Det var veldig interessant for meg å se dem arbeide. Jeg ble trent fra 1977-1980. Da handlet det mye om paradox and counterparadox. Teknisk, ikke mye emosjonelt. Men – de var så omsorgsfulle overfor klientene.

For eksempel – en familie gråt så mye. Gianfranco tok dem med ut, var nær og støttet dem. En veldig viktig læring; Dette er noe man må *være*, en terapeutisk kompetanse du utvikler ut fra hvem du er og hva du erfarer. Kreativitet og interesse for menneskers tanker. Før de begynte å snakke, var de mer interessert i hvordan familien fungerte.

Gianfranco var en stor historieforteller. Viktig for den terapeutiske relasjon.

”Luigi og Gianfranco var veldig viktige i forhold til terapeutisk praksis. Men også Bateson var viktig for min egen epistemologiske tenkning og modell.”

- *Du er nå lærer for framtidige familieterapeuter.
Hva er det viktigste å legge vekt på?*

Luigi og Gianfranco var veldig viktige i forhold til terapeutisk praksis. Men også Bateson var viktig for min egen epistemologiske tenkning og modell. Milano-tilnærmingene gikk mer mot den Batesonske måten. Ideen om komplementaritet, om motsatte poler. Ideer om doble beskrivelser; En interaksjon har alltid en dobbel betydning.

- *Har du eksempel fra din praksis?*

En dame – hun følte seg dårlig på grunn av forholdet til sin mann, men det var ikke bare på grunn av mannen. På andre siden av veggen bodde svigermoren, og svigerinnen. Mannen ville ikke høre om at dette var noe problem, han sa at hun bare måtte tenke positivt om det.

Laura undersøkte mer om dette: Hva tror du mannen din ville si, vil han være villig til å komme hit, snakke med sin søster osv. Laura tilbød kvinnen sine løsninger.

Kvinnen sa når hun var ferdig med timen: ”Jeg takker deg, for du forsto virkelig det jeg ikke selv engang kunne uttrykke.” Hun ville gå hjem og si til mannen at han kunne være glad for at Laura var kvinne, ellers vil hun blitt forelsket i henne!

Jeg konstruerte en allianse mot mannen. Det var ikke min eller hennes intensjon, men en mening vi skapte i konteksten. Hvis du faller i fellen at du er så hjelpsom, at du rekonstruerer en forståelse som ikke er hjelpsom, gjør du ikke en god jobb.

- Terapeutens forståelse av epistemologi – Selfrefleksivity:

Vi må bli i stand til å skape et klima hvor vi blir i stand til å se våre ”blind spots”. Dette gjelder ikke bare om fordommer og kultur, men også om det som feministbevegelsen fokuserer; kjønn. I mange år forfektet vi at kjønn ikke eksisterte.

- Shared believes: Vi tar dem for gitt, vi ser dem ikke som overbevisninger. Det er en mulighet å se dem på en ny måte. Ideer – som hjelper terapeuter til å se ting fra forskjellige perspektiver.

- *Hvorfor er det viktig å reflektere over dette?*

Som regel når terapeuter står fast, er det en god øvelse å reise spørsmålet: Det må være en erfaring et sted, et behov, et ønske, som jeg ikke ser, som gir mening til denne atferden. Mennesker pleier ikke å handle uten en grunn. Vi ser kanskje ikke det, men det er et sted - en sammenheng - hvor denne atferden gir mening. Istedenfor å stoppe adferden, kan vi utforske hvor den skjer og hva den er nyttig for. Noe som ikke kan snakkes om? Hvis vi klarer det kan vi snakke om deres ønsker, behov, - og ikke om hva de skal og ikke skal gjøre.

- *Når du snakker om supervisjon, fra supervisjon til «different vision», hva tenker du på?*

Supervisor blir satt i en posisjon, hvor man må finne løsningen. Hvis du ikke finner løsningen, gå til en som er bedre for å "finne løsninger". Altså i stedet for å gå til en «ekspert» så går du inn i et samarbeid for å se på samtaler med mennesker i veiledning for å utvide perspektiver, ikke for å finne «svaret», men en annen - forskjellig visjon. Hvis man er trent til selvrefleksjon – kan det tilby et annet "point of view."

Supervisjon er ikke å finne en løsning, men å finne en annen måte å tenke om ting på. Kreativitet er tillatt. Dette er en sterk ide fra Milano, de snakker om hypoteser, som mer brukbart. Hjelp mennesker uten å trykke dem ned.

Bevegelse fra: hva gjør du? - til hva gjør vi sammen?

- *Hva tenker du om utviklingen av familieterapi framover?*

Systemisk tenkning har utviklet seg på en rik måte. Konstruksjonistisk, dialogisk. Mindre mekanisk. Mer kompleks i å holde sammen individ, relasjon og system. Språk og konstruksjon. En rikere måte å være profesjonelle på. Men hvis jeg ser på hva som skjer, er familieterapi i ferd med å miste appellen for unge terapeuter i Italia. Hvordan det er i Norge vet jeg ikke.

"De yngre trenger regler og oppskrifter. I familieterapi lar vi samtalen utvikle seg. Det er ikke lenger så attraktivt. Den kognitive atferdsterapien er mer attraktiv. Den tilbyr oppskrifter. Vi bør tenke mer på hvordan vi kan tilby systemisk tilnærming til unge."

- *Hvorfor?*

Mange grunner, men det er 2 hovedtrender:

- Den ene er at familieterapeut er en tittel for psykologer til å jobbe i offentlige kontorer. Når studenter tar eksamen, kreves kurs i 4 år. De starter på spesialiseringen allerede før de begynner å jobbe. De yngre trenger regler og oppskrifter. I familieterapi lar vi samtalen utvikle seg. Det er ikke lenger så attraktivt. Den kognitive atferdsterapien er mer attraktiv. Den tilbyr oppskrifter. Vi bør tenke mer på hvordan vi kan tilby systemisk tilnærming til unge.

- Den andre er reorganiseringen av offentlige tilbud. Nå organisert av profesjoner. Det gjør behandlingen fragmentert. Hver person forsøker å tilby løsningen, uten å dele ideer, synspunkter.

Vi bør bli i stand til å reformulere den systemiske tilnærmingen for at den kan bli interessant for de unge.

- *Hvordan?*

- Vi tenker på å forandre utdanningen/treningen. Istedenfor å si at systemisk terapi er *den beste* måten, til at det er *en* måte å arbeide på.

- Dele ideer. De unge menneskene har ofte ikke ideer å dele. Det er ikke negativt sagt, det er fordi de ikke har erfaring.

- Vi liker det ikke, men vi må kanskje bli mer instruktive, undervise, gi dem ideer. Hvordan lese feedback, sirkularitet osv.

- *Hva eller hvem er din inspirasjon for tiden, hvorfra..?*

Inspirasjon er et vanskelig ord. Jeg ser ingen hovedaktører eller karakterer her. Det er det arbeid som team gjør som bør bringes ut i lyset. Vi så det på forskningskonferansen i Heidelberg. Vi hadde mulighet til å følge 2-3 seminarer og lære av hverandre. Plukke opp ideer. Vi bør ha flere konferanser som setter lyset på teamwork, heller enn fokus på inspirerende karakterer/personligheter.

Jeg var så glad for at jeg kunne undervise en gruppe erfarne terapeuter. De kunne hente ting fra egen praksis.

Spørsmål/refleksjoner/ ideer om praksis fra salen.

Kirsti Haaland:

Jeg har undervist i familieterapi i dag. De unge ønsker regler, kart å jobbe etter. Vi har sett det ved IAP også i år. I Norge er det sterk orientering mot MST, PMTO med mer. Mange har funksjonell terapi i bunnen. De er nå mer interessert i å lære mer om teamarbeid, systemisk tenkning. Jeg er mer positiv til at det kommer en ny bølge igjen.

Når de selv begynner å tenke at det er kjedelig med alt det manualbaserte, de mannlige maestroene, kanskje de vil se på familieterapi som mer aktuelt

De unge kvinnene på instituttene har en annen måte å reflektere på. Det utvikler seg i en mer feministisk måte. Vi mistet nesten at psykologene skulle lære seg familieterapi, (spesialiteten i familieterapi), men vi fikk berget det.

Laura:

Tilby de systemisk trening når de har begynt å arbeide og erfare. Da får de grunnlag for refleksivitet. Tilby systemisk utdanning på linje med de andre terapeutiske retningene.

I Italia må man være lege eller psykolog for å bli familieterapeut

Ottar; Hva er konseptet rundt terapi i dag, hvordan ser du på terapi i dag.

Laura:

Vi er midt i en stor diskusjon, alt er preget av temaet evidensbaserte teknikker. Det utfordrer også ideen om hva terapi er.

I mitt syn er det en relasjon, hvor det profesjonelle er at den profesjonelle er i stand til å tilføre en forskjell.

Jo mer det er evidensbasert, jo mer blir det teknisk. Det må kunne måles. Hvis du skal måle noe må det være standardisert, da må du ha manualer. Det er viktig, men bare en del i terapi.

Vi må gjøre denne delen av terapi så synlig og tilgjengelig som mulig. Hvordan måler du relasjon? Vi må finne en måte å diskutere om relasjon på også. Å utforske og utvikle metodologier som kan uttrykke dette.

En fra salen:

Hvis dette arbeidet er viktig, hvordan virker det? Hva virker i vår modell. Det er vår neste utfordring. Jeg ser på det med optimisme. Mange er interessert i å utvikle metodologi ut fra dette perspektivet.

Det er en video om deg på Youtube. Om manualer. Hvordan ville manualer se ut hvis det var opp til deg?

Laura:

Jeg har egentlig tatt standpunkt mot manualer. Men – manualer kan være nyttig for å lære bort teknikker. For eksempel hva betyr det å formulere et sirkulært spørsmål?

Vi kan skrive i manualer om hvordan du skal handle. Det behandler applikasjonen av teknikken. Metaanalyser har vist at det er relasjonen som er viktigst for resultatet i terapi. Ferdighetene i å se hva som skjer mens terapien utvikler seg. Denne ferdighet kan ikke skrives i manual, men i mer metodologiske kriterier. Kriteriebasert for at du skal avgjøre hva du skal si. Hvordan utvikle et samarbeidende intervju?

Vi kan trene mennesker i å bruke kriterier slik at de kan lese prosessen etter hvert som prosessen utvikler seg. Vi må forske mer på prosessen.

Kirsti:

Ordet evidensbasert – det viktigste ordet for tiden. Men det ordet er det mange forståelser av hva det betyr. Utenfor og innenfor gjerdet. Alle må se etter det ordet.

Hvorfor har det ordet blitt det viktigste ordet for tiden?

Laura.

Heidelberg var viktig fordi prosessforskningen var mer framme. Metodene må koeksistere.

Spørsmål: USA-påvirket i forhold til evidensbasert?

Problem knyttet til dominante diskurser. I Europa var forskningskonferanser mer interessert i prosessforskning. Evidens – innebærer at man tester før og etter. Atferdsterapeuter tester på atferd. Familieterapeuter tester på kommunikasjon osv.

Det største forskningsinstituttet, Tavistock, er prosessorientert. Dialogiske analyser, diskursanalyser - osv. Jeg er enig i at vi må undre oss over hva som er dominant.

Vi må selv ta medansvar, og selv utvikle metodologi rundt hvorfor og hvordan noe virker. Viktig for nye generasjoner av terapeuter.

Ottar: Det har vært fantastisk å ha deg her og å ha denne samtalen.

Laura: Takk for dine spørsmål og for at dere lyttet.

Pelle Slagsvold avsluttet kafeen og takket Laura for hennes bidrag. Han var imponert av å høre en ekte systemisk terapeut. Han likte fokuset på "Different vision rather than supervision" – spennende. "Du lyktes på en sterk måte å ta vekk ekspertrollen. Takk."

Som seg hør og bør ble Laura takket med norsk ost fra Valdres. Det ble vin til intervjueren, Ottar. Om den var italiensk vites ikke!

Laura Fruggeri tok selv den siste replikken:

"Det har vært så lett å kommunisere med dere om viktige ting på en enkel og hyggelig måte. Jeg vil ta med meg denne måten å møtes å snakke på tilbake til Italia. Takk!"

Kristin S Breda

Styremedlem i NFFT

Seksjonsleder, Bærum BUP, Vestre Viken HF

kristin.breda@nfft.no

Vettre 2014:

Workshop med Margrete Wiede Aasland

Spesialist i sexologisk rådgivning (NACS) DL for Institutt for pedagogisk sexologi og terapi.

Sexualitet och parterapi

Att bli bättre och modigare som terapeut på att ta upp tema sexualitet

Text och foto: Heléne Gröndahl Lewinsky

Sexualiteten följer oss hela livet. Den förföljer oss också hela livet. Orden är Margrete Wiede Aaslands. Hon är i Asker, för att tala om vikten av att terapeuten vågar prata om sexualitet på den sökandes sätt. Med sig har hon sin erfarenhet som pedagog, terapeut, författare och sexualrådgivare.

- **För mig är inte ord som knulla speciellt laddade. Man behöver tåla att höra dem,** säger Margrete Wiede Aasland. Hon utvecklar hur hon tänker:

- Om inte den som kommer till terapi och inte heller terapeuten kan tala om sex och kön utan att känna att det är lite förbjudet och skamligt blir det svårt. Vad är det med dessa ord som gör att det blir så svårt för oss? Vi har så många ord för könsorganen

och så frodigt språk, men ändå vågar vi inte använda dem. Vi omformulerar. Blir försiktiga.

På sin praktik på Institutt for klinisk sexologi og terapi i Oslo möter Margrete Wiede Aasland par och enskilda som kommer för att de har problem med sitt sexliv eller sin sexualitet. På del av sin tjänst arbetar hon med både offer och förövare för sexuella övergrepp. Den röda tråden är tydlighet. Oavsett vem hon talar med. Vi som terapeuter behöver tala om vad det egentligen handlar om, säger hon. Och det börjar inte i vuxenlivet utan långt innan.

Hon betonar vikten av att barn och unga får tala om vänskap och det sunda med sexualitet innan man börjar fokusera på övergrepp och allt man inte får göra.

- En skambelagd sexualitet som barn påverkar inte bara sexualiteten som vuxen, utan ibland också föräldraskap och syn på de egna barnen. Jag möter många i min praktik som har en romantiserad bild av sex. De förväntar sig att se stjärnor och månar men det blir ju inte så. Det handlar inte bara om huruvida de väntat med sex utan också att de saknar ord för sina könsorgan, inte vet hur man onanerar eller om den andra parten gör det. De talar inte om det här och har aldrig gjort det. Därför menar jag att det man

behöver göra först är att prata med barn om det sunda i sexualiteten, inte göra det till något som är fult och skambelagt.

Margrete Wiede Aasland anlitas av såväl förskolor som skolor för sexualundervisning. Hon menar att en del av det som är viktigt för att få en god sexuell självkänsla som vuxen också handlar om att lära barn de rätta namnen på könsorganen och deras delar.

- En del säger att bebisar kommer ut ur bebishålet. Det gör de ju inte. Tänk när den personen någon gång i livet skall ha sin sexuella debut och tror att slidan är ett bebishål. När jag blir inbjuden till skolor för att ha sexualundervisning benämner jag delarna vid deras rätta namn: vulva, urinrör, slida, klitoris och så vidare. Det samma gäller penis, den är mer än bara det och barnen behöver namn på pung och testiklar också, säger hon.

Att äga orden

För Margrete Wiede Aasland handlar det om att ge barnen orden. Att informera utan att hemlighålla, hyssja eller skambelägga. Hur skall de annars våga prata - som barn såväl som senare i vuxenlivet? Här handlar det också om hur vi som terapeuter förhåller oss till sex och sexualitet, menar hon.

Terapeuten måste inte själv ha ett fantastiskt sexliv. Men man måste veta vad man pratar om, ha kunskap och känna både styrka och trygghet i att arbeta med sexualitet. Vi behöver veta vad som har påverkat vårt eget förhållande till sex: religion, kultur, umgänge, eventuella övergrepp, utbildning, partnerrelationer. Det handlar också om hur man har talat om sex och sexualitet i det egna hemmet.

- Vi behöver vara medvetna om detta för att i samtal kunna möta personer som har andra preferenser, andra sexuella uttrycksformer. Vi behöver också vara säkra i det språk vi själva använder, säger Margrete Wiede Aasland.

Hon ger exempel på hur par kan vara missnöjda med sitt sexliv men inte förmå kommunicera sin lust och sina preferenser med varandra.

- Vi är ju experter på våra egna kroppar. Tänk vilken gåva det är att ha någon som kan berätta om hur den vill ha det! Och just det här hänger faktiskt samman med vilka ord man har fått som barn.

Hur man avvisar varandra går också att tala om, menar Margrete Wiede Aasland. Ibland kanske vi terapeuter fokuserar mer på själva avvisandet, hur det känns att bli avvisad. Men avvisandet i sig, hur det förmedlas, är minst lika viktigt.

- Kan man säga ja, vad fint att du har lust i dag men jag känner inte för sex just nu eller avvisar man bara utan att bejaka det goda i den andres lust?

- Det finns en fråga som är jätteviktig här, fortsätter hon. Jag brukar fråga paret vad det är som gör att den andre parten får lust till dem. Det är en fråga som brukar vara svår. Ofta vet inte paret svaret. Vi tenderar att göra det vi själva uppskattar, men vet inte alltid vad den andre vill ha.

Liksom Per Isdal, i plenumsföredraget dagen innan, tar Margrete Wiede Aasland upp risken med sekundär traumatisering och påverkan, men snarare inom paret än mellan par och terapeut. Det gäller till exempel om den ena parten varit utsatt för sexuella övergrepp. Det blir lätt att identifiera sig med förövaren, speciellt om den utsatta parten tar upp det i relation till sitt nuvarande sexliv.

- Jag brukar säga att det inte är i anslutning till att man har sex man skall prata om det, säger hon och förklarar att det handlar om att skydda och kunna behålla ett fungerande sexliv.

Våga tala om det viktiga

När det gäller sexuella problem hos par menar Margrete Wiede Aasland att man som

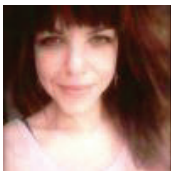
terapeut inte bara behöver forska i uttrycket, utan också när det uppstod. Många par säger att det alltid har varit så, t ex om det gäller sviktande lust. Det stämmer inte, säger hon. Någon gång uppstod något som innebar en skillnad.

Ibland behöver man också prata om föreställningen en del kan ha att alla andra har så mycket sex. Att den ena parten inte njuter sexuellt är också ett vanligt problem, liksom att man inte vill visa sig naken, att man får prestationsångest eller att man spänner sig. Ibland handlar det faktiskt också om att man inte är attraherad av den man skall ha sex med. Det behöver vi också som terapeuter våga beröra. Vi behöver framför allt fråga dem vi möter vad olika saker innebär för dem.

Terapeutiska målsättningar handlar för Margrete Wiede Aasland om en acceptans av parets sexuella känslor och uttryck även om de skiljer sig från terapeutens. Det är också något att vara medveten om - det *är* ofta en skillnad. Det är viktigt att parterna i terapin skall få upplevelsen av att de äger sin egen sexualitet och har fungerande gränser i det sexuella samspelet. En målsättning är också att paret skall ha en positiv upplevelse av sexualiteten; att de skall lära sig att prata om sin sexualitet tillsammans. De kan behöva arbeta tillsammans med att tåla avvisning, liksom att kunna ta emot vägledning av den andre.

- En del är rädda för att kramas, de tror att det skall innebära att partnern tolkar det som att de vill ha sex. Till slut tappar man beröringen helt istället. Det är viktigt att man fortsätter att kramas, att ta på varandra. Det handlar om att kunna njuta även av annan beröring och att se sex just som en källa till njutning. Inte prestation, säger Margrete Wiede Aasland.

- Jag tror att vi ofta tror att paret vet och pratar mycket mer om sexualitet än de faktiskt gör. Det går inte att ha problem i sin parrelation utan att det påverkar sexualiteten. Den är något av det mest sårbara vi har. ■

Helene Gröndahl Lewinsky:
helenelewinsky@hotmail.com
Behandlare/Samtalsterapeut ved Respons
alkoholrådgivning, Social Resursforvaltning

Länkar: Institutt for klinisk sexologi og terapi
hittar du på sexologi.no

Artikkelen har også vært trykket i CIRKULÄR
Ärgång 26 nummer 1 april 2014. Medlemsblad for
familjeterapiföreningen i Västra Sverige, FTFVS.

Bøker av Margrete Wiede Aasland

Høyskoleforlaget 2008

Si det til noen

en bok om seksuelle overgrep mot barn og unge.

Boken beskriver signaler og senskader barn og unge kan vise oss om at noe er galt. Noen barn tror det skal være sånn. Andre gjør alt de kan for å skjule det de utsettes for. De som ble utsatt for seksuelle overgrep som små, sier: "De voksne må jo ha sett det - De måtte jo forstå at noe var galt? ..."

"...si det til noen..." forteller hvor du kan henvende deg for å få veiledning og mot til å kunne gjøre alt du kan for å hjelpe barnet. Den gir praktiske råd og kunnskap og hvordan du kan snakke med barn og gode og vonde hemmeligheter og berøringer. Den gir innsikt i hvordan voksne som ble utsatt for seksuelle overgrep, har hatt det.

Boken er skrevet for studenter innen barne-, helse- og sosialfaglige utdanninger og for fagfolk, og den kan leses av alle som ønsker å vite noe om seksuelle overgrep mot barn.

Høyskoleforlaget 2009

Jeg er meg! Min meg

en bok om kropp, gode og vonde følelser, ulovlige hemmeligheter og berøringer.

Forfattere: Eli Rygg, Margrete Wiede Aasland,
Glenn Halvor Morka (Illustratør)

Fra forlagets omtaler

NB: NY BOK KOMMER HØSTEN 2014

Kobling mellom systemisk praksis og systemisk forskning: En ny æra?

Den første europeiske konferansen i systemisk forskning ble arrangert 6.- 8. mars 2014 i Heidelberg, innen rammen av det eldste universitet i Tyskland. På ordinære familierapikonferanser har forskningsformidling liten plass. Derfor håpet EFTA som arrangør at en egen konferanse med dette som tema burde være av interesse. Og det slo an: Professor Russel Crane fra USA, som var en av hovedforeleserne, gav honnør til arrangøren for deres mot og framsynthet ved å arrangere en slik konferanse, noe som appellerte til nærmere 300 deltakere fra hele Europa. Blant de andre hovedforeleserne var vår egen Rolf Sundet som dermed synliggjorde at Norge har en tydelig stemme inn i internasjonal systemisk forskning. Hans tittel var "The joy of collaborations: Interweaving client, research and therapist perspective". Konferansen besto av en fordeling på plenumsforelesninger og parallele panelsesjoner, og det var flere bidragsytere fra Norge:

- Camilla Jensen Oanes, Ottar Ness og Rolf Sundet hadde innlegg under panelet med tittelen "Feedback, reflection and cooperation in systemic therapy", ledet av Bente Barstad.
- Terje Ogden hadde innlegg med tittelen "What is the fit between MST and the Scandinavian Welfare Model?"
- Terje Tilden, Bente Barstad og Hilde Opstvedt hadde et symposium med tittelen "Bridge over troubled water: Narrowing the gap between practitioners and researchers by the use of the internet based client feedback system STIC (Systemic Therapy Inventory of Change) for clinical and research purposes in an inpatient couples and family unit".
- Per Lennart Lorås hadde en poster med tittelen "Developing a systemic family therapy manual for divergent psychosocial factors".

EFTAs forskningskomité, ledet av professor Peter Stratton, har som mål å få i gang forskningsprosjekter på tvers av medlemslandene, blant annet ved å søke EU-midler. Vi har meldt vår interesse i ta del i et slikt samarbeid.

Erfaringen fra denne konferansen var udelt positiv ved at forskning dermed får økt oppmerksomhet og legitimitet som del av systemisk tilnærming i par- og familierapi. Ved å vise at forskning og klinisk praksis kan være to sider av samme sak, trenger det ikke være en uoverkommelig kløft mellom disse to disiplinene. Vår oppfatning er at klinisk praksis og forskning utgjør to nødvendige og gjensidig befruktende bestanddeler for at vi skal bli i stand til å gi best mulig hjelp. Vi ser derfor fram til neste EFTA forskningskonferanse som vil bli holdt om to til tre år.

Terje Tilden.

Heidelberg – Germany

LINKING SYSTEMIC PRACTICE AND SYSTEMIC RESEARCH

1st European Conference on Systemic
Research in Therapy, Education and
Organizational Development

Noen norske deltagere: Rolf Sundet,
Ottar Ness, Per L. Lorås, Marianne Bie.

Peter Stratton under plenumsforelesning med
tittelen : Researching the Effectiveness of
Systemic Therapy within Europe

EFTAs leder Maria Borcsa i plenumsforedrag:
Systemic Therapy and National Health Care
Systems in Europe

Gatebilde med Bente Barstad

DE OFFENTLIGE FAMILIEVERNKONTORENES

her og nå - og framtid

En refleksjon ved Frank Eriksen

Midt i det bunadskledte Norge som snart stemmer i «Ja, vi elsker dette landet», og småbruker og bonde har tatt ei pause i å spre mjølk og møkk på Karl Johan, føler jeg så sterk trang til å komme med en refleksjon rundt de offentlige familievernkontorenes *her og nå og framtid* at jeg like godt lar det stå til. Jeg gjør det i Metaforum, jeg gjør det for å beholde en viss respekt for meg sjøl og for det berikende fagfeltet jeg har vandret i det meste av det voksne livet mitt.

«Det går ingen veier tilbake,» står det i en gammel sang. «Livet er enveiskjørt», sa den norske litteraturforskeren Asbjørn Aarnes (1923-2013). «Det er langt dette landet. Det meste er nord», skrev dikteren Rolf Jacobsen (1907-1994). Nettopp det siste sitatet sto jeg og sa fram under OFO's (Offentlige familievernkontorens organisasjon) landsmøte i 1991. Møtet ble avviklet i Kabelvåg i Lofoten. Det var også i mai. Lufta var sterk, det offentlige familievernet på stigende kurs. Sektoren hadde OFO. Det var folk som arbeidet spesielt med å gå innover i maktas korridorer og irrganger. Med Berit Eikeset i spissen brant vi for å bygge ut familievern tjenesten i det vi kalte distrikts-Norge, jeg skriver: det vi kalte distrikts-Norge. Jeg tror ikke ordet er i aktiv bruk lenger. Og ei utvikling skjedde. Utviklinga (les: oppturen) førte til at det offentlige familievernet ble etablert med kontor etter kontor der folk bodde rundt om i det langstrakte landet vårt. Det bodde ikke flere i hele Nord-Østerdal enn i Stange kommune på Hedmarken, men vi tenkte på de geografiske avstandene. Tynsetkontoret åpnet i 1992. Det ble ansatt fagfolk med god familieterapeutisk utdanning rundt om på de nyetablerte kontorene. Fagets kvalitetssikring besto bl.a. i å ha en ekstern veileder som var forankret i den familieterapeutiske tenkningen som hele tida utviklet seg innen feltets utdanningsinstitusjoner.

OFO ble etablert i 1983. Det var en nødvendighet. Organisasjonen ble etablert utifra erkjennelsen av at de offentlige familievernkontorene trengte talspersoner overfor politikere og departementer. Slik opplevde «vi på golvet» det både i Oslo-regionen og ute i distriktene. Jeg vil sitere Elisabeth Sann, den siste styrelederen i OFO, da kontorene skulle gå inn i Bufetat. OFO ble lagt ned i 2004. Hun skrev dette i siste nummer av medlemsbladet til OFO, *Kontekst*:

«OFO's sekretariat rommer ikke bare OFO's 21 årige historie, men faktisk det offentlige familievernets historie. Denne skal tas vare på for ettertidens planleggere og forskere. Og det ligger en svær jobb i å gjøre dette på en forsvarlig og gjennomtenkt måte. Arbeidet er både innholdsrikt og spennende, og gir mange refleksjoner om veien vi alle har gått siden familievernet ble opprettet i 1960-årene og OFO i 1980-årene.»

I 2014, jeg skal snart kle på meg, ikke bunad, men ei finere bukse og jakke for å feire 200 årsbursdagen for grunnloven vår. Akkurat nå ligger «Videreutvikling av kvalitetsutviklingsprogrammet i tråd med Prop. 106 L...» ute til høring. Stemmen min lar seg ikke høre på annen måte enn gjennom denne refleksjonen. Jeg er klar over at familieterapitenkningen har spredt seg til nye tiltak som vokser fram. Det er bra. I nettopp nevnte Stange har Familiehjelpen utviklet et godt samtaletilbud for kommunens innbyggere. Familievernkontoret Tynset er imidlertid lagt inn under Hamar-kontoret. Og Hamar-kontoret

sammen med en rekke andre større kontorer rundt om i Norge bygges ned til fordel for flere ansatte ved kontorene i Oslo/Akershus-regionen. I sannhet skal det sies for Oslo-regionen at de for noen år siden var igjennom en slankesjau: seks selvstendige kontorer ble redusert til tre. Og med denne organisasjons-forandringa ble noen vakanser trukket inn.

Det har aldri vært noen tvil om hvor det bor mest folk. I 2014 kan det virke som de med ansvaret for den videre drifta av det offentlige familievernnet bare tenker «der det bor mest folk». Hvor ansvaret for dette egentlig ligger, lar jeg stå åpent. Det er klart at de som jobber «på golvet» i Oslo/Akershus-regionen må bli flere. Det burde *ikke* ha skjedd på bekostning av kontorene ellers i landet. I 2014 må jeg og mange med meg erkjenne at distriktstenkningen for det offentlige familievernnet er over. Det skjer med rasende fart. Svarfrist på høringsnotater er kort, mens arbeidsmengden for oss øker. Parsamtaler må nedprioriteres. Hvilken plass har klient-/brukerperspektivet innenfor familievern tjenesten i dag?

Kirkens familievern har fortsatt sin organisasjon. De offentlige familievernkontorene mangler en slik organisasjon. Jeg har ikke tenkt å spre mjølk og møkk på Karl Johan. «Det går ingen veier tilbake» til OFO. Men kan det komme noe i stedet? Jeg bare spør. Det handler om de offentlige familievernkontorenes *her og nå* og *framtid*. Det bør helst ikke ta for lang tid. Under nedleggelsen av OFO på Vettre den 3.juni 2004 var jeg den siste som hadde ordet. Eller tona rettere sagt. Jeg sang vemodstona i «Slipsteinsvalsens». Jeg slutter av denne refleksjonen med den siste strofa i denne visa, det er jo Prøysenår også: «Det er slipsteinsvalsens som går og går og går.»

*

*Innlegget er også tatt inn på NFFTs facebooksider for en tid siden.
Gå gjerne inn og kommenter der – eller send refleksjoner til oss. Red.*

*

SLIPSTEINSVALSEN

Nå duve det blommer med raulette kinn
Enga står sammarskledt
Ormgraset bøyer seg, Villrosa tøyer seg
Brureslørgraset står tett
Aillting er kveillsro og kvile og fred
og blomma veit itno om det som skal skje

Men slipsteinsvalsens går og går
og nå er det je som dreg sveiva i år
Slipsteinsvalsens går og går
og blommer i enga, je veit å de får:
Når ljæen blir kvass nok og brynet blir med
så kjær dom i mårå og meie dekk ned
og tona som de høre i kveillsro og fred
Det er slipsteinsvalsens som går
og går og går...

Je sjøl va ein blomme så raulett og glad
enga stod sammarskledt
Ormgraset bøye seg, Villrosa tøye seg
Brureslørgraset stod tett
Men blommer og jinter dom blømme så vilt
og drømme om brøllup og ailt som er gilt

Men slipsteinsvalsens går og går
og nå er det je som dreg sveiva i år
Slipsteinsvalsens går og går
og blommer og jinter, je veit å de får:
Når ljæen blir kvass nok og brynet blir med
så kjær dom i mårå og meie dekk ned
og tona som de høre i kveillsro og fred
Det er slipsteinsvalsens som går
og går og går...

Alf Prøysen

*

Journal of Family Therapy (nr 2 - 2014)

Det kommer inn til oss stadig nye utgaver av dette utmerkede bladet, også til oss i Norge. Vi i redaksjonen har nemlig bedt om det for å kunne holde våre medlemmer orientert. Og ikke bare kommer de fire bladene som er en del av den planlagte årgangen med sine jevne mellomrom. I tillegg kommer ekstranummer (supplementaries). Disse er mer grundige og spesialiserte. Vi har fått nr S1 allerede i år. Her er en redaksjon som aldri hviler!

Bladet har satt seg som hovedformål å vise med all mulig tydelighet at denne formen for terapi – familieterapi – virker. Det var i alle fall redaktørens vinkling i aprilnummeret 2/14. I et perspektiv som det er vanskelig å si imot. Det er i år allerede kommet inn to hefter sprenghulle av «reasons for optimism» hvor redaktøren legger fram artikler hun har fått fra kolleger som har satt seg grundig inn i kvalitativ metode som stort sett ligger til grunn for slik tenkning.

Glimrende utført arbeid! Jeg skal nevne noen av artiklene som står i issue 2 i 2014 og disse er skrevet av Alan Carr og vår egen Rolf Sundet.

Først: I nr 2 i 2014: Rolf Sundet beskriver sessionrated scales (SRS) og outcome-rated scales (ORS) på en måte som er kjent for mange som har drevet litt med evaluering og forskning – de fleste vil vel kjenne seg igjen her. Han bruker Duncan og Millers velkjente, enkle, men antakelig veldig gode skjema hvor faktisk familiene selv har evaluert timen når den er slutt og hva de tror kommer ut av den. Sundet beskriver at han trekker inn data innhentet tverrfaglig fra BUP i Buskerud de siste 16 år og overvåket av 6 terapeuter, og forteller at behandlingen i dag er influert av «the linguistic turn in the field» og drar frem Goolishian/Anderson, Tom Andersen og Michael White. De fleste gründerne er nå faktiske døde siden metodologien ble utviklet, men metoden, tenkningen er fortsatt godt i hevd og benyttes mye i denne type kvalitativ forskning rundt omkring i ulike BUP'er, poliklinikker og familiekontorer i Norge.

Ved en så bred tilnærming til feltet som dette har forfatteren av et stort materiale trukket ut tre områder som lar seg identifisere og atskille: Mellommenneskelige forhold når det gjelder familiens kommunikasjon med helse- og sosialpersonell, deltakelse og bevisstgjøring i forhold til terapiprosessen og samtale med familien. Dette viser seg ved avdelingens forsøk på å skåre det som skjedde i sesjonen og «gjette» fremtiden for familien etter hver sesjon, og de som ble innkalt ble fortalt at skjemaene som ble utlevert var for at avdelingen skulle bedre forstå hva som gikk for seg i timene og etterpå. De involverte brukte og forsto greit skjemaene som ble et godt utgangspunkt for å se på hva som hadde skjedd. Og de ble brukt for å se det hele litt på avstand og ble også brukt til å finne tilsvarende situasjoner andre steder. Terapeuten kunne utnytte det. Behandlingsplanen ble et enderesultatet, heller en forhåndsbestilt pakke, og man kunne finne f.eks. at forholdet til terapeutene ble bedre og mer meningsfylt. Det viste seg at forandringer i den terapeutiske allianse kunne spores fra tidlig i forløpet. Kanskje kan psykoterapi mer enn før defineres som å spore opp og legge vekt på forholdet i timene mellom terapeuter og klienter. Rolf sier til slutt: Kanskje har han funnet en måte å bringe klassisk forskningsbasert tilnærming i kontakt med postmoderne språk-orientert terapi-forståelse. Jeg kunne ønske at mange publiserte slike artikler etter å ha forsøkt ut enkelt administrerbare metoder for å se om de ulike forståelsesmåtene bringer ny kunnskap om det som foregår og derved få til bedre terapi!

I supplementnummeret (S1) fra Mai 2014 kaster Reenee Singh seg over dilemmaet mellom «kulturelle forskjeller og bestående universaliteter» og er ikke villig til å måtte velge det ene

eller det andre når hun skal bruke systemisk psykoterapi. Vi kan velge om vi vil fokusere på faktorer som skiller eller som samler.

«Shared humanites» er et begrep som kommer opp når Peter Rober og Lucia De Haene fra Belgia meddeler seg, og det gjør de, bl.a. i en podcast som følger bladet. «Vi er forskjellige, men like» sier de. Det kommer flere artikler fra fjern og nær (Chile, China, London) som tar for seg dels metodologi og skal ta for seg kultur kompetanse og - sensitivitet.

Britt Krause som jobber i London liker ikke dette begrepet («Shared humanites»). Hvem sin humanitet og hva er humanitet egentlig? Finnes det noen problemer som ligger utenfor humaniteten kanskje?

Wallis og Singh (redaktøren) presenterer så en artikkel hvor de kommer fram til tre faktorer som synes å være avgjørende i kvalitative analyser:

- *Hvithet* (Whiteness = rase) som en «usynlig norm»: De hvite trenger ikke tenke på seg som en rase, men som en norm. Men det er «shades of whiteness» - og kanskje power – (det får meg til å tenke på «Fifty shades of gray». Var det slik den tittelen var ment kanskje?)
- *Politisk korrekthet*. De korrekte trenger ikke bli paralysert med å drive selvransakelse hele tiden.
- *Systemiske terapi-forløp* De som kan behøver ikke kunne. Her nevnes f.eks. Anderson/Goolishian med «not-knowing positions».

Wallis og Singh skriver så en lengre artikkel med utgangspunkt i interkulturell terapi og argumenterer for at man må ta høyde både for ulikheter og universaliteter i terapi når man arbeider med familier fra forskjellige kulturelle bakgrunner. Det er alltid noe vi kan kjenne igjen i en historie selv om den ikke beskriver direkte en forlengelse av vår egen kultur. Leserens kulturkompetanse synes å være av avgjørende betydning. Liten eller stor forskjell. Det må bare passes på å ivaretas, nevnes og ikke glemmes bort. Ofte tar folk utgangspunkt i det vanlige, det som er likt dem selv. Dette bladet (JFT) er imidlertid redigert av folk, gjerne med annen kulturbakgrunn, og tar til orde for å innføre «kulturgenogram» som kan forklares med ulike kulturer som finnes i UK (bladets utbredelsesområde).

Det kommer også en artikkel om forskjeller på det kinesiske samfunnet - på verbale og ikke-verbale metaforer. Artikkelen viser også hvor vanskelig det er å bruke «vestlige metoder» i kinesiske kontekster. Dette blir enda mer komplisert når to fra Mainland China skal anmelde en bok om Anorexia nervosa og går ut fra en annen kultur – den kinesiske - hvor det gjelder å være liten og søt (og ikke spise av den grunn kanskje?), enda mer enn her i Vesten. Hva er standarden?

Mange spennende vinklinger og tanker altså.

Gleder meg til nr. 3 2014!

Pål Abrahamsen

Tegn: M. Ringborg

TANKESTREKER — :

Jeg tenker på hukommelse og unntak. Hva er det som styrer våre utvalg av minner? Hvorfor husker vi *noe* - så mye bedre enn *noe annet*?

Et hverdagslig eksempel: Mine barn husker ikke alltid det vante og gjennomgående fra oppveksten, men er kløppere på å huske unntakene. Det er i hvert fall disse de oftest trekker fram når de minnes barndommen. Både positive og negative. Mest det siste er jeg redd. Min yngste husker f. eks. *den* iskremen han *ikke* fikk, fra barndom med iskrem i overflod, den ene som jeg hadde lovet, men ikke kjøpte (av en eller annen god grunn). Jo da, jeg skjønner at han følte seg lurt, og spesielt av meg som har som motto at man ikke skal love barn noe man ikke kan holde, og det har jeg stort sett holdt. Men altså; mangel på *den* iskremen + at jeg ikke holdt det jeg hadde lovet – det ble to unntak på en gang - og *det* blir tydeligvis husket - *godt*.

Men hvorfor registreres og huskes unntakene så mye bedre enn bedre enn regelen? Det er det samme selv om unntakene er negative eller positive. En vennlig bemerkning fra en ellers bister og innadventd person blir fremhevet som et lite mirakel, og husket, mens en som vanligvis fremstår som vennligheten selv blir tatt som en selvfølge når han gjør det samme. Og om denne ”vennligheten selv” plutselig blir bister og vrang, *da* blir det lagt merke til - husket. Er ikke det litt merkelig? En skulle jo tro at store mengder av *en* type informasjon ville bli lagt mer vekt på og være mer dominerende i minnet enn engangsforeteelser, men det ser ikke sånn ut.

Vi sitter fast i gamle løsningsstrategier. Det er lett å tenke at noe som har vært virksomt – fortsatt skal være det. Og når det ikke virker lenger pøser vi på med mer av det samme, med fare for å bli forutsigbare, rigide – og ganske plagsomme for omgivelsene. Da lukker de bare ørene. Men det er ikke lett å tenke nytt.

Er det Gregory Bateson (og andres) teorier om informasjon som her gjør seg gjeldende i dagliglivet? Postulatet om en forskjell som gjør en forskjell. En overraskelse. Noe som skiller seg ut. Da gjelder det kan hende å ikke være altfor forutsigbar om man skal bli sett og hørt. Vi bruker jo denne kunnskapen terapeutisk. Se bare på parforhold - i konflikter og i stillstand: Gjentakelser skaper ikke endring i fastlåste systemer. Mer av det samme virker ikke – når noe først har sluttet å virke. Når gjentakende løsningsforsøk heller ikke virker; finn på noe nytt... sier vi. Og blir du lei av stadig å finne på nye ting, så er det *det* som har blitt *regelen* ... og da kan man jo bare gjøre ingenting – for å skape en forskjell. Som terapeuten Carl Whitaker, som skal ha lagt seg på sofaen i timen når familien gjentok seg selv - og ba dem si ifra når de kom opp med noe nytt.

En gang var jeg med på en øvelse. *Spill den verste terapeuten du kan tenke deg.* (Tror det var i regi av Håkon Hårtveit og Per Jensen). Et befriende rollespill. Ikke skulle du være flink terapeut i plenum. Ikke skulle du vise teoretisk kompetanse, men simpelt hen demonstrere noe du tok avstand fra.

En spilte en sinnatagg av en terapeut som skjelte ut pasientene, en annen ble så revet med at hun gråt mer enn klientene over det triste de fortalte, en tredje snakket bare om seg selv i terapitimen ... osv.

Det geniale med øvelsen var at den viste sider ved deg selv som du aldri brukte. Et avstengt og ubrukt repertoar? En uoppdaget ressurs? *Et unntak*. Samtidig viste øvelsen deg den andre siden; det du vanligvis fremstår som. Altså regelen. Den normalt vennlige og forståelsesfulle terapeuten (som spilte sinnataggen) kunne kanskje krydre sitt repertoar med litt strenghet og stille flere krav. Den alltid kontrollerte og korrekte (som spilte tårepersen) kunne kanskje

tillate seg å vise mer følelser i arbeidet. Den alltid lyttende og reserverte (som spilte den selvcentrerte) kunne kanskje bli litt mer løssluppen og personlig ... osv.

Ja jeg vet – dette er forenklinger, men hvorfor gjøre det vanskelig hvis det kan gjøres enkelt. Eller for å si det med en av tidens slogans; *Det enkleste er ofte det beste*. Så hvis du står fast, i hverdagen, i terapirommet, i parforholdet; så finn på noe nytt da vel, noe du vanligvis ikke gjør, et unntak som overrasker omgivelsene – og kanskje deg selv også.

Men for å komplisere og moderere bildet litt: Husk også devisen om at det som er *for* forskjellig og det som er *for* likt, det vante, neppe blir tatt opp i "systemet" som en virkningsfull og varig forskjell. Om *det* er målet vil helt merkelige unntak og påfunn som *ikke passer inn*, vil neppe bli regelen, men kan likevel skape en vekker. Kunsten er å finne noe som er passe forskjellig – om du ønsker varig endring. Men dette gir ikke svar på utgangsspørsmålet om unntakenes betydning og paradoksale effekt, så jeg fortsetter å undres.

Kari Yvonne.

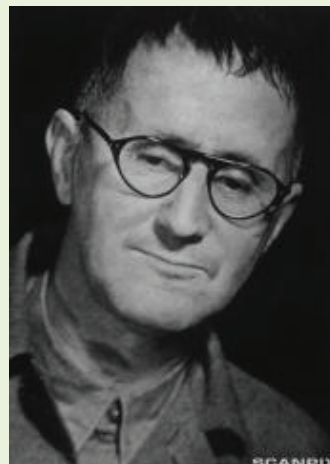
Det lyriske hjørnet:

ROS AV DIALEKTIKKEN

Urettferdigheten går i dag trygt omkring.
Undertrykkerne planlegger de neste titusen år.
Volden sverger: Det som er forandrer seg aldri.
Ingen stemme overdøver maktens stemme.
Og på markedet sitter utbytte: Nå først begynner vi.
Men blant de undertrykte sier mange:
Det vi vil går aldri.

Den som lever skal ikke si: aldri!
Det sikre er ikke sikkert.
Det som er forandrer seg alltid.
Når de mektige har talt
tar de avmektige ordet.
Hvem våger si: aldri?
Hvem bestemmer at det fins undertrykkelse?
Det er vi!
Hvem bestemmer om den skal slutte?
Også vi.

Du som er slått ned, reis deg!
Du som har tapt, kjemp!
Du som har forstått din tilstand:
Hvordan kan du holde den ut?
For de beseirede av i dag
er de seirende av i morgen.
Og aldri blir: Nå i dag.

Bertolt Brecht (1898-1956), tysk forfatter og teatermann. Han studerte filosofi og medisin, men etablerte seg tidlig som forfatter. De viktigste impulsene i sin ungdom fikk han gjennom politisk teater, gjennom samarbeidet med komponisten Kurt Weill og gjennom studier av marxismen.

I 1933 forlot Brecht Tyskland. Etter eksil i Sveits, Skandinavia og Moskva slo han seg for en tid ned i California. Hans tidlige produksjon viser innflytelse fra ekspresjonismen. De største dramaene ble til i eksiltiden.

Georg Johannesens oversettelse i boka «Brecht 100 dikt»,
Den norske Bokklubben, Oslo 1968.

Ny doktoravhandling:

Vi er blitt gjort oppmerksomme på at Anne Helgeland disputerte for sin doktorgrads-avhandling ved Universitetet i Agder, Kristiansand 14. mai år, med et tema som burde interessere noen og hver av oss.

I den anledningen har vi sakset fra et oppslag og et intervju på nettsidene til Sørlandet sykehus.

Etiske utfordringer når barn deltar i familieterapi.

Anne Helgeland forsvarte avhandlingen «Profesjonsetiske utfordringer ved barns deltakelse i familieterapi» for ph.d-graden ved UiA 14. mai 2014.

Avhandlingen drøfter barns stilling når familier deltar i familieterapi. Slipper barna til på egne premisser, eller blir de for lite inkludert? Når eller hvordan blir barns behov og autonomi krenket?

Opplevelsen familieterapeutene har av barnas stilling - også når barna selv opplever at de blir sett og hørt - i familieterapisamtalene, og de etiske utfordringene som dette gir familieterapeuten blir drøftet i avhandlingen.

Doktorgraden er finansiert av ABup. Anne Helgeland har fulgt doktorgradsutdanningen ved UiAs Fakultet for humaniora og pedagogikk, med spesialisering i religion, etikk og samfunn.

Slik beskriver kandidaten selv essensen i avhandlingen:

Profesjonsetiske utfordringer ved barns deltakelse i familieterapi

Barns deltakelse i familieterapi har i alle år vært et tema i fagfeltet. Det reises kritikk til at barn i for liten grad er inkludert i familiesamtaler. Kritikken er også rettet mot at når barn deltar, foregår samtalene i stor grad på de voksnes premisser.

På bakgrunn av intervjuer med familieterapeuter ved ulike familiekontor, og avdelinger for barn og unges psykiske helse (ABup) på Sør-, Øst- og Vestlandet fremkommer det at terapeutene opplever det etisk vanskelig og utfordrende å ivareta barnet i situasjoner hvor foreldrenes vansker dominerer, eller når foreldrene krenker barnet for eksempel ved å gjøre barnet til syndebukk for familiens vansker.

Terapeutene strever i slike situasjoner med å komme barnet og foreldre i møte på en måte som oppleves anerkjennende.

Barn som har deltatt i familieterapi er også intervjuet om sin opplevelse. Barna synes å vise stor tillit til de voksne. De fleste gir uttrykk for å oppleve seg sett og hørt, og mener det har vært bra for familien å delta i familiesamtaler.

Anne Helgeland er født og oppvokst i Kristiansand. Utdannet barnevernpedagog ved Sosialhøgskolen i Stavanger i 1990, og mastergrad i familieterapi ved Diakonhjemmets Høgskole i 2008. Masteroppgaven hadde tittelen: Familiesamtaler i akuttpsykiatrien. Helgeland er nå ansatt ved Sørlandet sykehus, avdeling for barn og unges psykiske helse som familieterapeut og forsker.

*

Anne Helgeland holdt plenumsinnlegg på NFFTs årskonferanse på Vetre i 2013 – med utgangspunkt i avhandlingen. Se referat i Metaforum 2 2013

*

Avhandlingen drøfter hvorvidt det er gap mellom terapeutenes og barnas erfaringer. Det blir drøftet i forhold til at det er et skjevt maktforhold mellom voksne og barn. Barn er ofte svært lojale og beskytter både seg selv og foreldrene når familien har det vanskelig.

Med utgangspunkt i den tyske sosial- og moralfilosof Axel Honneths teori om anerkjennelse blir det i avhandlingen drøftet hva som er rett anerkjennelse av barn og foreldre i situasjoner som oppleves som etisk utfordrende.

Det blir i avhandlingen satt fokus på hva som er krenkelse av barns behov og autonomi.

*

- Barns stemme blir borte i familieterapi

Barn får ikke den plassen de skal ha i familieterapi, og flere terapeuter opplever at de kommer til kort når de skal møte både voksne og barns behov i familiekonflikter. Det viser en ny forskningsstudie av Anne Helgeland.

Av Irene Svozilik

- Terapeutene opplever det etisk vanskelig og utfordrende å ivareta barnet i situasjoner hvor foreldrenes vansker dominerer. Terapeutene blir stående i en skvis og strever med å komme både barn og foreldre i møte på en måte som oppleves anerkjennende for begge parter.

Det sier barnevernspedagog og doktorgradkandidat Anne Helgeland ved Sørlandet sykehus. Hun har intervjuet flere familieterapeuter på Sør-, - Øst og Vestlandet om de etiske utfordringene når barn deltar i familieterapi.

Barns deltakelse i familieterapi har i alle år vært et diskusjonstema i fagfeltet. Det er blitt rettet kritikk mot at barn i for liten grad blir inkludert i familiesamtaler. Når de deltar er det ofte på de voksnes premisser. Tall fra Statistisk sentralbyrå viser at barn deltok i kun 5 % av det totale antall behandlingssamtaler ved Familievernnet i 2012.

Helgeland har intervjuet noen av de få barna som har deltatt i familieterapi om deres opplevelse:

- De fleste gir uttrykk for å oppleve seg sett og hørt, og mener det har vært bra for familien å delta i familiesamtaler, sier hun.

I studien drøfter hun hvorvidt det er et gap mellom terapeutenes og barnas erfaringer. Helgeland viser til at familieterapi er forebyggende når familier er i vanskelige livssituasjoner.

- Det er viktig at barn får forklaring på hendelser de ikke forstår når familien møter store utfordringer. Familiene trenger da ofte hjelp til å snakke sammen. Barna i studien gir uttrykk for at de trenger emosjonell støtte og hjelp til å sette ord på det de føler og mener, sier Helgeland.

Med bakgrunn i studien mener Helgeland at familieterapi må få en bedre status, og profesjonen må ta på alvor barns rett til å bli sett, hørt og beskyttet.

*

Les avhandlingen i [AURA - Agder University Research Archive](#), som er et digitalt arkiv for vitenskapelige artikler, avhandlinger og masteroppgaver fra ansatte og studenter ved Universitetet i Agder.

Bokomtale:

”Si at vi har hele dagen”

av Anne Kyong-Sook Øfsti

Roman, Gyldendal Norsk Forlag 2014

ISBN 978-82-05-46364-6

Omtale av Hilde Ingebrigtsen

Vi i NFFT kjenner Anne som en dyktig fagperson. Hun har hatt uttallige, meget godt besøkte workshoper og seminarer i både inn- og utland. Sitt daglige virke har hun ved familieterapi-utdanningen på Diakonhjemmets høyskolesenter.

Anne Kyong-Sook Øfsti har tidligere gitt ut boken *Parterapi* på Universitetsforlaget.

Sandemose sa i en meget positiv anmeldelse av Alf Prøysens første roman: ”Det finnes to slags kunstnere. De som går alene og de som flokkes. Alf Prøysen går alene”. Anne Kyong-Sook Øfsti er heller ikke et flokkdyr. Alene går også hun, med sin særegne stemme, i debuten som skjønnlitterær forfatter.

Omslagsdesignet av Silvia Moán står som illustrasjon på dette: En rekke gullfargede origamifugler som flyr i flokk, - og den ene blå fuglen som er vendt motsatt vei slik at den ser en annens fugls ansikt. Selv forsiden setter i gang en fortelling for meg. Jeg berøres .

Vanligvis ”eter” jeg skjønnlitterære bøker. Kontinuerlig og i ett sett. De fleste setter ikke fotavtrykk i livet mitt. Noen få bøker møter noe i meg på en annen måte – nesten irriterende – krever de noe av meg , gir ikke svar, men former nye spørsmål og refleksjoner. De gir vibrasjoner og erkjennelser. Jeg kommer i dialog med teksten på en annen måte. Jeg må fylle ut noen mellomrom selv. Teksten ”gir ikke ved dørene”. Marguerite Duras anbefaler i siste bok *Å skrive* : ” .. bøker som setter seg fast i sinnet og som forteller om den dype sorg og banale sannhet som gjelder alle sinn.”

Si at vi har hele dagen er en slik bok for meg. Det er mange narrativer i denne romanen. Til dels oppleves teksten fragmentarisk og samtidig mett, uten at de forskjellige narrative umiddelbart henger helt sammen for meg. Språket er poetisk. Jeg prøver å lytte til mellomrommene, pausene, og oppdager at teksten minner meg om et musikkstykke av Arvo Perth. Pausene er viktige. Det sluttete, uavsluttede, gir meg som leser noen utfordringer. Kadens, - tror jeg det heter i musikken. Jeg må lytte i dem. Til mine egne spørsmål og refleksjoner til det jeg har lest, eller bare være i den uroen teksten frembringer i meg, når den ikke gir meg svar.

Si at vi har hele dagen

Anne Kyong Sook Øfsti

Hvem kunne jeg ha blitt om alt hadde vært annerledes?

Rebekka sørger over søsteren Marions død - de er begge adoptert fra Korea, og vet ingenting om hvem mødrene deres var. Hun bestemmer seg for å lete etter røttene sine. I Korea møter hun I-Sook, som bærer på en mørk og uforløst historie. Og hun møter «komfort-kvinnene», unge jenter som ble holdt fanget og misbrukt av japanske soldater under krigen, og som ble utstøtt av sine egne da de senere kom tilbake til Korea.

Menneskene i denne romanen stiller seg selv spørsmålet: Hvem kunne jeg ha blitt om alt hadde vært annerledes? Det er en fortelling om hvordan minner blir glemt og hva som skjer når man velger å huske.

Romanen *Si at vi har hele dagen* er en historie om mødre, søstre og døtre. Og om det å høre til.

Fra forlagets omtale.

Det handler om innelukket sorg, relasjoner mellom mødre, søstre og døtre. Om identitet og om valgene vi tar, og spørsmålene som kan dukke opp om vi hadde gjort andre valg ved livets veiskiller.

Og – den handler om adopsjon – skjønnlitterært behandlet, og stiller kanskje (implisitt) noen vanskelige spørsmål om biologisk og sosialt foreldreskap.

Bokas hovedperson Rebekka er psykolog og familieterapeut. Hun er i sorg etter søsteren Marions død. Begge er adopterte fra Korea og ingen av dem vet noe om sine biologiske mødre. Rebekka reiser til Korea for å søke sin søsters røtter, og møter med det også noen ufordringer i forhold til egen identitet. I Korea bor hun på home-stay hos I-Sook som også bærer på en uforløst sorg. Gjennom I-Sook og hennes datter Ji-Su kommer nye fortellinger om kvinners stilling og historier i Korea. Når boken er lest er jeg fortsatt ”sulten”. Jeg vil vite mer, få mer ”tak i” Rebekka. Men hun forblir gåtefull. Jeg har bare fått de glimtene inn i livet hennes som hun vil gi, på sin måte. Det må jeg leve med. Akkurat som Rebekka heller ikke finner alle svar.

Til å være skjønnlitterær debutant har Anne fått utrolig mye oppmerksomhet rundt sin første roman. Hun har blitt intervjuet i radio flere ganger og en rekke aviser. Blant annet hadde Aftenposten i sin lørdags (eller søndagsutgave) et tosidert oppslag hvor Anne møtte det norske misjonærparet som i sin tid drev det barnehjemmet hun kom fra, før hun fikk sitt liv i Norge. Gyldendal holdt også en utrolig flott boklansering på Litteraturhuset, hvor Anne leste fra boka, ble intervjuet av Helene Uri og hennes redaktør i Gyldendal holdt et vakkert og morsomt innlegg. Det var ”stinn brakke”, nydelig musikk og deilig cava.

Det er ikke uten grunn at ”*Si at vi har hele dagen*” har fått så mye omtale.

Les – og lytt til musikken i teksten.

La pausene mellom det du vil vite mer om og ikke får svar på – virke på og i deg.

hildeingebrigtsen@yaaho.no

Familieterapi for Hellemysrfolket

– om kunstnerisk arbeid som helbredende prosess med utgangspunkt i Amalie Skrams liv og diktning

Tid

Fredag 12. september 2014, kl. 10.00–15.00

Sted

Diakonhjemmet Høgskole i Oslo

Vi inviterer til et møte med forfatter, førstelektor, skrivekursleder og psykodramaterapeut Merete Morken Andersen.

Kursavgift

- Kr 1250, inkluderer enkel lunsj
- Kr 600 for studenter ved Diakonhjemmet Høgskole
- Kr 1000 for medlemmer av NFFT

Les mer og meld deg på

Gå til websiden dia.no/hellem

Ta en liten pause!

Løsning 2-2014

T	U	R	K	U	P	I	L
Y	T	E	L	S	E	N	Å
S	E	N	A	T	O	R	PA
K	L	A	N	D	N	I	O

ORD SAGT OM HVILE:

"Den som hviler på sine laurbær, har plassert dem på galt sted."

Mao Zedong (1893 – 1976)

*"Å hvile på sine laurbær er like farlig som å hvile i snøen.
Du slumrer inn og dør mens du sover."*

Ludwig Wittgenstein (1889 – 1951)

KRYSSORD 3-2014

1	2	3	4	5	6	7	8
9		10					
	11			12			PA
13					14		

*"Kunsten å hvile ut er en
del av arbeidets rutine."*

John Steinbeck (1902 – 1968)

*"Hold sinnet ditt vårt og villig
som greina i brisen:
en hvileplass for fugler
med vingen blå av himmelduft."*

Hans Børli (1918 – 1989)

Vannrett:

- 1 Fra et nordisk land
- 6 Vokaler
- 9 Del av Storbritannia
- 11 «Heter» mange offentlige papirer
- 12 Skli
- 13 Sti
- 14 Liten grønnsak

Loddrett:

- 1 Del av maten vår
- 2 Ikke ut
- 3 Landkode
- 4 Avløp i gulvet
- 5 Hva på nordnorsk
- 6 Klage
- 7 Bannord
- 8 Sitte til hest

Minner om vervepremie: kr. 250,-
i avslag på årskonferansen på Vetre,
pr. vervet medlem.

VERV I VET !

✂ Løsningen sendes til :

Smedgata 49, 0651 Oslo (Merk: NFFT
/Metaforum). Innen 15. okt. 2014

Jeg har løst kryssord nr. 3-2014

Navn:

Adresse:.....

.....

E-post:

Premien er som vanlig kr. 250,-
i avslag på neste Vetre-konferanse

LYKKE TIL !

Bengt Karlson
Professor ved
HIBU og
initiativtager
for dagen
ønsker oss
velkommen.

Rolf Sundet 60 år!

Dagen ble markert med et seminar på HIBU (Høyskolen i Buskerud) der Rolf er ansatt som førsteamanuensis – i tillegg til arbeidet ved familieseksjonen, Drammen sykehus, VVHF.

Arrangementet var en kombinasjon av fagfelt, venner og familie, med personlige taler og hilsninger fra kollegaer og administrasjon i skjønn forening.

Det var flere aktører på banen enn vi får plass til her. Vi gir noen glimt, mest i form av bilder, tatt av Rolfs tidligere kollega Olaug Tue.

Selv har jeg kjent mannen fra han var i 30-årene. Både som inspirerende kollega og som nabo i noen år på 80- og 90-tallet.

Hvordan kan han som var så mye yngre enn de fleste – snart være nesten like gammel som meg? tenkte jeg der jeg satt – som gjest og representant for NFFT. – Tiden både krymper og utvider.

Rolf har rukket mye. Han startet sin karriere som ung miljøarbeider på Psykiatrisk avdeling Lier, der han ble inspirert til å bli psykolog. Noe han da også ganske snart ble. Han forsvarte også sin doktoravhandling "*Client directed, outcome informed therapy ...*" ved Universitetet i Oslo, i 2009.

Rolf var tidlig ute med på å gjøre systemteori og konstruktivistisk epistemologi kjent i Norge. Han har også vært engasjert i narrativ terapi og den språkfilosofiske dreiningen innenfor terapifeltet. For tiden er han opptatt av KOR (klientstyrt behandling). I tillegg til arbeidet ved høyskolen har han lenge vært ansatt ved Familieenheten, Sykehuset Buskerud, Vestre Viken HF.

Rolf har hatt og har stor betydning for familierapifeltet, gjennom sitt engasjement, sine foredrag - og skriftliggjøring i tidsskrifter og i bokform.

Ja - dere kjenner jo til ham jo alle sammen, men kanskje ikke det mangfoldet han representerer. Dette ble også påpekt av de fleste som holdt innlegg på dagen i tillegg til at han er en som ikke lett lar seg kategorisere og "putte i boks". Han velger sin egen vei. Ofte i overraskende retninger. I min lille hilsen fra NFFT helt til slutt denne dagen takkes han for innsatsen for familierapifeltet. Samtidig benyttet jeg anledningen til å minne om en debatt mellom Rolf og Asle Hoffart i Fokus på familien i 1989: "Landet hvor det bodde andeharer." (Finn gjerne frem denne og les på nytt.) Han fikk også en liten gave som hadde tittelen: "Elgen er ingen løvkledt hund" etter et dikt av Triztan Vindtorn.

Ting er ikke alltid hva vi tror de er – og Rolf slutter ikke å overraske.

Dere får treffe mannen både på førjulsseminaret i Logen i år og på Vetrekonferansen i 2015 - og sikkert på mange andre arenaer i årene fremover. Han er jo bare 60 år!

Kari Yvonne

Geir Lundby
minnes faglige
menings-
utveksling og
turen til
Australia der
de bl.a møtte
Michael White

Kollegaene
Lars Lund og
Egil Øritsland
lager et
mangfoldig
genogram
over Rolfs
egenskaper.

Tore Boy Rist,
venn kollega,
minnes et
årelangt
vennskap og
faglig
fellesskap.

Betagende
og intim
sang fra
Tine A.
Sydtskow.

Sjefen for
BUPA VVHF
Lars
Hammer,
gratulerer
en ansatt
gjennom
mange år.

Og vi
gratulerer
Rolf!
fra NFFT og
Metaforum.

(I tillegg til de nevnte holdt flere andre personlige og faglige innlegg, men vi kan ikke få med alt.)

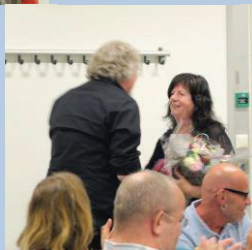
Flere fine
musikalsk
innsalg ved
Sofie
Schieflo e
Andersen

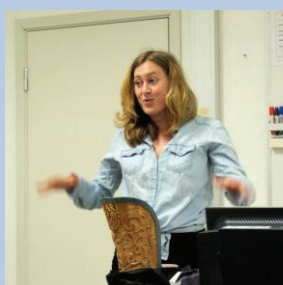
Hilsninger ved
Heidi Kapstad
dekan, Fakultet
helsevitenskap.

Og ved
konstituert
leder på AFS -
VVHF Bente
Skårdal Kleven.

Personlig,
morsomt,
rørende og
berørende
fra Rolfs
datter Mari
Sundet .

Vigdis Wie
Torsteinsson
Om samarbeid,
felles bok-
prosjekt, ispedd
faglige og
personlige
betraktninger.

Rolf med
livsledsager
Mette.

NFFT FONDET - 2014

KR.50.000 TIL UTDELING.

EN FIN MULIGHET TIL Å KOMME I GANG MED DIN IDÈ.

Hvert år utdeles maksimalt kr. 50.000,- i støtte til en eller flere søkere.
Fondet er et resultat av overskuddet av Verdenskongressen i Oslo i 2000.

HVA KAN DET SØKES STØTTE TIL?

Det kan søkes om støtte til aktiviteter som ligger innenfor foreningens formålsparagraf.

- a. Å utbre kunnskap om, og skape anerkjennelse for familieterapi og familieorientert tenkning.
 - b. Å fremme samarbeid og kontakt mellom enkeltpersoner og grupper som er engasjert i familieterapi, undervisning og forskning relatert til familierapeutisk arbeid.
 - c. Å støtte forskning og annen fagutvikling innen familieterapi
- Tildelingen skal ikke være et driftstilskudd til offentlige tjenester, men et insitament til noe som det ikke fås tilskudd til andre steder.
 - Det kan gis tilskudd til et avgrenset prosjekt, delprosjekt eller å skrive en artikkel.
 - Fondsstyret kan ikke fullfinansiere prosjekter
 - Søkerne må forplikte seg til å gi en tilbakemelding, som kommer foreningens medlemmer til gode, i form av en artikkel/ innlegg i Metaforum eller Fokus på Familien.
 - Fondet er et resultat av verdenskongressen i Oslo i år 2000, der tema var Forsoning og der tredjeverdens perspektivet var sterkt til stede. Det er ønskelig at tildelingene også bl.a. gjenspeiler dette perspektivet.
 - Utdeling av midler skjer etterskuddsvis på grunnlag av kvitteringer/bilag for utgifter

HVEM KAN SØKE? Medlemmer i NFFT kan søke støtte.

SØKNADSFRIST: 15.september 2014

VEILEDNING TIL SØKNADSSKJEMA:

1. Beskrivelse av det utviklings/inspirasjonsarbeidet det søkes om støtte til. Det ønskes en kort, men fyldig beskrivelse. Støtten skal ikke brukes som et driftstilskudd.
2. Det bør gå klart frem hvem søkeren representerer og i hvilken sammenheng "prosjektet" skal foregå.
3. Søkerne forplikter seg til å gi en tilbakemelding som kommer foreningen og medlemmene til gode, i form av en artikkel/ innlegg i Metaforum eller Fokus på Familien.

Søknad sendes fondets leder:

Randi F. Bagge: bagge@diakonhjemmet.no

Elektronisk søknadsskjema og ytterligere info finner du på www.nfft.no under Fondet.

Redaktørplakaten

Redaktørens plikter og rettigheter

En redaktør skal alltid ha frie mediers ideelle mål for øye. Redaktøren skal ivareta ytringsfriheten og etter beste evne arbeide for det som etter hans/hennes mening tjener samfunnet.

Gjennom sitt medium skal redaktøren fremme en saklig og fri informasjons- og opinionsformidling. Redaktøren skal etterstrebe en journalistikk som gjør det klart for mottakeren hva som er reportasje og formidling av informasjon og fakta, og hva som er mediets egne meninger og vurderinger.

En redaktør forutsettes å dele sitt mediums grunnsyn og formålsbestemmelser. Men innenfor denne rammen skal redaktøren ha en fri og uavhengig ledelse av redaksjonen og full frihet til å forme mediets meninger, selv om de i enkelte spørsmål ikke deles av utgiveren eller styret. Kommer redaktøren i uløselig konflikt med mediets grunnsyn, plikter han/hun å trekke seg tilbake fra sin stilling. Redaktøren må aldri la seg påvirke til å hevde meninger som ikke er i samsvar med egen overbevisning.

Den ansvarshavende redaktør har det personlige og fulle ansvar for mediets innhold. Redaktøren leder og har ansvaret for sine medarbeideres virksomhet, og er bindeleddet mellom utgiveren/styret og de redaksjonelle medarbeiderne. Redaktøren kan delegere myndighet i samsvar med sine fullmakter. .

Denne erklæring er blitt til i samarbeid mellom Norske Avisers Landsforbund (nå Mediebedriftenes Landsforening) og Norsk Redaktørforening, vedtatt av begge organisasjoner 22. oktober 1953, revidert i 1973 og i 2004..

Redaktørplakaten, med samme innhold som dagspressens redaktørplakat, ble vedtatt i konstituerende møte i Fagpressens Redaktørforening 4. mai 1973 og anbefalt av styret i Den Norske Fagpresses Forening 21. mai 1973.

Metaforum styrer etter disse prinsippene. Vedtatt 24. april 2014.

NFFT

GENERALFORSAMLING

Vette 10. februar 2015

Saker som ønskes behandlet på NFFTs generalforsamling 2015

må være styret i hende innen 10. nov. 2014

Årskonferansen varer fra 11. til 13. februar.

DISPUK

Narrative og poststrukturalistiske perspektiver

NARRATIV SUPERVISORUDDANNELSE NY INTENSIV 1-ÅRIG EFTERUD- DANNELSE • EKSTRA HOLD

Supervision er en spændende (og nødvendig) praksis, der styrker og professionaliserer behandlings- rådgivnings- og vejledningsarbejdet.

Denne efteruddannelse i narrativ supervision sigter mod at kvalificere deltagerne til at løse supervisionsopgaver, der strækker sig fra individuel supervision til supervision i både større og mindre grupper.

Uddannelsen sigter mod at deltagerne bliver i stand til at kunne supervisere i relation til både opgaverne, de involverede personer, gruppen, arbejdspladsen, samarbejdspartnere, kulturen, sproget og forhistorien.

Snekkersten • Med Anne Romer • Start den 15. august 2014 • Holdnr. 704-14

2 DAGES WORKSHOP

ALLE KAN TALE OM TRAUMER

Denne workshop giver en grundig teoretisk forståelse af traumer og en indføring i, hvordan man kan lytte til og tale om traumer på hjælpsomme måder.

Mange har lært, at det kræver særlig ekspertise at tale om traumer. Derfor oplever både børn og voksne, at pædagoger, lærere, sundhedspersonale eller andre, som de har tillid til, viger tilbage fra disse samtaler. Dette kan være fatalt, fordi man ofte kun forsøger at fortælle en gang.

Snekkersten • Med Anette Holmgren • Den 18.-19. september 2014, kl. 9-16 • Holdnr. 808-14

SKANDINAVISK LEDER- & KONSULENTUDDANNELSE

Lad fortællingen gøre arbejdet • Menneskelig & professionel udvikling

Dette intensive og krævende uddannelsesforløb tager udgangspunkt i deltagerens eget job, egen organisation, egne problemstillinger, udfordringer og praksis.

Uddannelsen henvender sig til praktisk arbejdende direktører, ledere og chefer på alle niveauer og for interne og eksterne konsulenter i Skandinavien.

4 uger fordelt over 2 år på Kreta.

Kreta • Med Allan Holmgren

Start den 20. september 2014 • Holdnr. 782-14

REFLEKSIONSUGE PÅ KRETA (UGE 41): LEDELSE, COACHING & ORGANISATI- ONSARBEJDE

Refleksionsuge for professionelle, der arbejder med menneskers og organisationers læring, forandringsprocesser og udvikling: Direktører, chefer, ledere, interne og eks-

terne konsulenter, coaches, supervisorer og terapeuter, der er interesseret i at varetage sin egen og andres udvikling og bevægelse - konstruktivt, intelligent, kreativt og humoristisk.

Deltagerne vil blive introduceret til og kan fordybe sig i narrative metoder i forhold til forskellige typer af samtaler og ledelsesmæssige og organisatoriske problemstillinger.

Kreta • Med Allan Holmgren • Start den 4. oktober 2014
Holdnr. 805-14

UNDERVISNING, PÆDAGOGIK & FORMIDLING

"En workshop, der på én gang vækkede min undren og udvidede mit mulighedsrum, som formidler og underviser: Hvad er det jeg gør og hvad er det jeg vil med min formidling og undervisning? Og hvilke andre muligheder har jeg i praksis, for at nå de mål, jeg sætter mig. At vi ikke kan lære andre noget, er ikke et tab, men en ny åbning af muligheder og handlinger. Det opleves på workshoppen" (Dorte Hermansen, Ph.D., Rigspolitiet)

Snekkersten • Med Allan Holmgren • Start den 1. - 3. december 2014, kl. 9-16 • Holdnr. 870-14

NARRATIV SUPERVISORUDDANNELSE NY INTENSIV 1-ÅRIG EFTERUD- DANNELSE

Supervision er en spændende (og nødvendig) praksis, der styrker og professionaliserer behandlings- rådgivnings- og vejledningsarbejdet.

Denne efteruddannelse i narrativ supervision sigter mod at kvalificere deltagerne til at løse supervisionsopgaver, der strækker sig fra individuel supervision til supervision i både større og mindre grupper.

Uddannelsen sigter mod at deltagerne bliver i stand til at kunne supervisere i relation til både opgaverne, de involverede personer, gruppen, arbejdspladsen, samarbejdspartnere, kulturen, sproget og forhistorien.

Snekkersten • Med Anne Romer • Start den 2. marts 2015
Holdnr. 700-15

Århus • Med Anne Romer • Start den 24. marts 2015
Holdnr. 701-15

DISPUK'S 25 ÅRS JUBILÆUM PÅ KRETA

DISPUK afholder 25 års jubilæum på Kreta uge 35/2015.

Udrejse forventes at blive lørdag den 22/8 med oplæg søndag, mandag, tirsdag, torsdag & fredag kl. 9-12.30 & 16-19.30 (onsdag fri). Hjemrejse lørdag den 29/8.

Sæt allerede nu kryds i kalenderen • Nærmere info følger • Holdnr. 800-15

Læs mere på www.dispuk.dk

Efteruddannelser, kurser, samtaler, terapi, coaching og workshops
www.dispuk.dk

FØRSTE ANNONSERING

nfft:

NORSK FORENING FOR FAMILIETERAPI
ÅRSKONFERANSE, SEMINAR & GENERALFORSAMLING.
11. - 13. februar 2015. Thon hotell Vettre – Asker

Reflekterende team og posisjoner
sprer seg stadig til nye arenaer.
Vi ønsker å belyse dette mangfoldet
fra ulike vinkler.
Det startet med professor Tom Andersen.

Reflekterende team 30 år!

DIALOGENS MULIGHETER:

Reflekterende posisjoner i praksis.

Hovedforeleser: John Shotter.

Panel: Per Jensen, Vigdis Wie Torsteisson,
Rolf Sundet, Anne Hedvig Vedeler og Magnus Hald.

- Plenumsforedrag.
 - Workshops.
- Generalforsamling
 - Systemiske dialoger
- Underholdning, dans og sangkafé.

NB! Påmelding av workshops innen 31. okt. 2014

Invitasjon med mer info i neste Metaforum.
Følg med på www.nfft.no og på våre facebooksider.

Skriv gjerne til oss:

Dine meninger kommer ikke på trykk uten at de blir sendt, hit eller til andre.

Si hva du ønsker at vi skal fokusere på. Send ideer, kommentarer, ros og ris.

Fortell oss om store og små hendelser og begivenheter fra arbeidsplass og fagmiljø.

Vi tar imot dikt, petiter, essays, artikler og innlegg til debatt, referater fra seminarer og workshops, og bokanmeldelser.

Send oss også bøker som ønskes anmeldt. De kommer ikke alltid hit av seg selv.

Redaksjonen går igjennom alt vi får tilsendt, og veileder gjerne frem til ønsket resultat.

Metaforum er en treningsarena for nye skribenter, i tillegg til et forum for mer erfarne formidlere.

Vi hører gjerne fra dere.

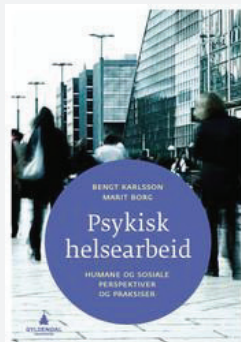
*Vennlig hilsen
Metaformredaksjonen.*

Utsnitt av forsidebildet.

NYE BØKER:

Redaksjonen kan ikke omtale alle bøkene vi får til gjennomsyn. Den som ønsker å anmelde en av bøkene får den til odel og eie.

Gyldendal 2013

"Psykisk helsearbeid"

Humane og sosiale perspektiver og praksiser.
Bengt Karlsson, Marit Borg

Denne boken gir en samlet og systematisk fremstilling av psykisk helsearbeid med forankring i human- og samfunnsvitenskap.

Gyldendal 2013

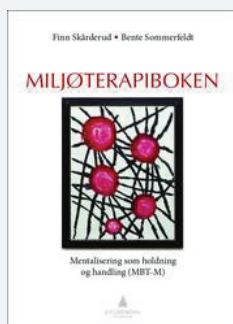
"ÅPEN DIALOG I RELASJONELL PRAKSIS Respekt for annerledeshet i øyeblikket."

Jaakko Seikkula, Tom Erik Arnkil

Det er i møtet og samtalen grunnlaget for endring og utvikling legges.

I *Åpen dialog i relasjonell praksis* undersøkes dialogen både i dybden og i bredden:

- Hva er dialogens kjerneelementer?
- Hvordan arter dialoger seg i relasjonelle praksiser generelt?

Gyldendal 2014

Finn Skårderud, Bente Sommerfeldt

Denne boken bringer miljøterapien et skritt videre. Mentaliseringstradisjonen gir behandlingsformen et solid og rikt teoretisk rammeverk. Boken er en kilde til kunnskap og inspirasjon for miljøterapeuter både som enkelt-individer og som faglig fellesskap.

Gyldendal 2014

Psykoterapeuten

En antologi om terapeutens rolle i psykoterapi
Anna Louise von der Lippe, Helene A. Nissen-Lie, Hanne Weie Oddli

Psykoterapeutens betydning for effekten av psykoterapi har blitt stadig tydeligere de siste årene.

Denne boken gir en empirisk og teoretisk oppdatering om terapeutens rolle, formidlet av sentrale norske og internasjonale forskere, teoretikere og klinikere.

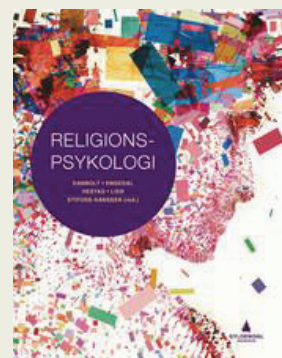

Gyldendal 2014

Konflikter hører menneskelivet til, de er både nødvendige og uunngåelige

Thor Johan Ekeland

For at helse- og sosialsektoren skal kunne løse sine oppgaver, kreves det et omfattende og nært samarbeid. Men jo større samarbeidsbehovet er, dess større er konfliktpotensialet. Hverdagen til helse- og sosial-arbeidere er derfor også å måtte forholde seg til konflikter og konfliktløsning.

Gyldendal 2014

"Religionspsykologi"

Lars Johan Danbolt, Leif Gunnar Engedal, Hans Stifoss-Hanssen, Knut Hestad, Lars Lien.
Hvilken betydning har tro og livssyn for mennesker i dag?

Fra forlagenes omtaler.

FRANK ERIKSEN

Stemmer fra familievernets historie
STEDET FORANDRER SEG
NÅR ORDENE KOMMER UT

CB
Oplandske
Bokforlag

Opplandske forla 2014

Stemmer fra familievernets historie.

Gyldendal 2013

"Multisystemisk terapi

for barn og unge med alvorlige atferdsvansker"

Scott W. Henggeler, Sonja K. Schoenwald,
Charles M. Borduin, Melisa D. Rowland,
Philippe B. Cunningham, Ane Sjøbu (overs.)

Boka gir en grundig innføring i det teoretiske og
terapeutiske grunnlaget for MST og viser sentrale
prinsipper og arbeidsmåter i behandlingsprosessen.

Gyldendal 2013

"Utrolige småbarn

En veileder om småbarnets

opdagelsesferd i livet"

Carolyn Webster-Stratton

Boka viser hvordan du på enkle, men virkningsfulle
måter hvordan kan du forstå og fremme den
fysiske, sosiale, emosjonelle og språklige
utviklingen hos småbarnet ditt, og gi det trygghet?

Universitetsforlaget 2013

Elsa Døhlie (red.), Anne Marie Støkken (red.)

I denne boken rettes oppmerksomheten mot
utfordringer, muligheter og begrensninger for å
realisere idealene om mer kunnskapsbaserte
velferdstjenester. Her presenteres forskning på feltet,
og forfatterne belyser hvordan fagutvikling kan eller
bør skje for å fungere..

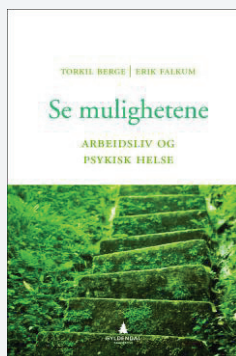
Gyldendal 2013

Ole Christer Finset Lund

"Selvfølelses- og mindfulness- fokusert terapi (SMFT)

Manual for psykologisk behandling"

I denne boken introduseres du for selvfølelses-
og mindfulness-fokusert terapi.

Gyldendal 2013

"Se mulighetene

Arbeidsliv og psykisk helse"

Torkil Berge, Erik Falkum

De fleste har behov for å delta i yrkeslivet.

For hva du gjør, sier noe om hvem du er.

Å delta i arbeidslivet er en kilde til opplevelse,
anerkjennelse, fellesskap og personlig identitet. Derfor
er det viktig å utvikle metoder som gjør det mulig for
dem som ønsker det, å ha en jobb – også når de har
psykiske helseproblemer.

INNHOOLD: METAFORUM 3-2014

FASTE SPALTER:

Foreningsinfo	2
Redaksjonens røst	3
Styrets side: Pelle Slagsvold	4
Kryssord	24
Lyrisk hjørne	
Nye bøker	30 - 31

ARTIKLER, REPORTASJER OG REFERATER

Systemisk kafe med Laura Fruggeri	
V Kristin S. Breda	5

Sexualitet og parterapi	
Med Margrete Weide Aasland	
V Helene Grøndahl Lewinsky	10

Fra den 1. europeiske konferansen om forskning. "En ny æra?"	
V Terje Tilden	13

De offentlige familiekontorers her og nå - og framtid.	
V Frank Eriksen	14

Fra Journal of Family Therapy	
V Pål Abrahansen	16

Tankesterker -	
V Kari Yvonne Kjølås	18

Ny doktoravhandling "Profesjonsetiske utfordringer når barn deltar i familierapi"	
Fra sørlandet syhus	20

Rolf Sundet 60 år	
V Kari Yvonne Kjølås	25

BOKOMTALE:

"Si at vi har hele dagen"	
Roman av Anne Øfsti	
V Hilde Ingebrigtsen	24

Annonseringer:

Diakonhjemmet.: "Familierapi for Hellemysfolk"	23
NFFT-fondet	26
Redaktørplakaten	27
DISPUK	28
Første annonsering Vetre 2015	29
Invitasjon til Førjulsseminaret	32

Invitasjonsfolder til Førjulsseminaret
i gamle Logen 2014
er vedlagt dette nummeret av Metaforum

Bli bokanmelder: Kontakt
redaksjonen: kariyk@online.no

Avsender:
NFFT: Enerhaugen
familievernkontor
Smedgata 49 Tøyen
0651 Oslo

INVITASJON

NFFT & Metaforum inviterer til det 17. førjulsseminaret
i Gamle Logens historiske og stemningsfulle lokaler
i Oslo sentrum torsdag 4. og fredag 5. desember 2014.

BACK TO BASIC:

Par- og familieterapi i praksis.

Dag 1: Parterapi:
"Å være terapeut:
En gave og en utfordring".
Psykolog Grete Lilledalen
- med gjester.

Dag 2: Familieterapi:
"Familiebaserte praksisformer."

Med fagpersoner fra Famileseseksjonen – Ambulante team,
BUPA Drammen og Asker - Bærum. Vestre Viken HF.

**SETT AV DAGENE ALLEREDE NÅ
til fordypning med erfarne familieterapeuter
om par- og familieterapiens utvikling - og praksis i dag.**

Tradisjonen tro blir det musikalske innslag, live demonstrasjoner, med mer.
Felles julebord torsdag kveld.

**Fullstendig invitasjon er vedlagt dette nummeret av Metaforum.
Påmelding via www.nfft.no**

Forespørsler om seminaret kan rettes til Jannicke Walter Tindberg:
jannicke.walther.tindberg@bufetat.no eller Kari Yvonne Kjølås: kariyk@online.no
For påmelding, Arne Kallekleiv: arne.kallekleiv@nfft.no

VELKOMMEN TIL GAMLE LOGEN!